

Utlåtande 2011:37 RVII (Dnr 333-1354/2010)

Reviderade riktlinjer för handläggning av ärenden gällande ensamkommande barn och ungdomar
Förslag från socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Reviderade riktlinjer för handläggning av ärenden gällande ensamkommande barn och ungdomar godkänns med de kompletteringar som anges i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.
2. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden ska komplettera riktlinjerna i enlighet med detta utlåtande.

Föredragande borgarrådet Anna König Jerlmyr anför följande.

Ärendet

Nuvarande riktlinjer för handläggning av ärenden gällande ensamkommande barn och ungdomar som antogs av kommunstyrelsen den 9 april 2003 är inaktuella och måste revideras med anledning av förändrad lagstiftning och ändrad ansvarsfördelning mellan stat och kommun. En ny lag (2005:49) om god man för ensamkommande barn trädde i kraft den 1 juli 2005. Den 1 juli 2006 ändrades bestämmelserna i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA) kring mottagandet av ensamkommande barn och ungdomar som söker asyl.

Förslaget till nya riktlinjer har tagits fram av staben för stadsövergripande sociala frågor inom socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen, i samarbete med stadsdelsförvaltningarna Spånga-Tensta och Rinkeby-Kista samt stadens

socialjour och stadsledningskontorets juridiska avdelning. Den 17 maj 2010 fattade socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden beslutet att godkänna förslaget och överlämna ärendet till kommunstyrelsen för beslut.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd, Södermalms stadsdelsnämnd och Östermalms stadsdelsnämnd för yttrande. Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd har inte inkommit med svar på remissen.

Stadsledningskontoret ställer sig positivt till de föreslagna riktlinjerna för handläggning av ärenden gällande ensamkommande barn och ungdomar. Stadsledningskontoret anser att riktlinjerna i huvudsak är tydliga och därmed bör leda till kortare handläggningstider och mer rättssäker handläggning. Dock bör några smärre justeringar inarbetas. Bland annat behöver "länsrätten" bytas ut mot "förvaltningsrätten". Ansvar för vårdnad av barn när föräldrar får uppehållstillstånd bör förtydligas vad gäller om ansvaret för vårdnaden övergår automatiskt eller via ansökan.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd ställer sig i huvudsak bakom de föreslagna ändringarna i riktlinjerna. Vad det gäller handläggning föreslås att utredning av barnets sociala situation och familjens lämplighet som familjehem ska utföras av olika handläggare. Nämnden anser ej att det finns skäl till detta i dessa ärenden då utredningen av barnet handlar om dess egen situation, bl.a. mycket eller liten kontakt med annat nätverk. Personkontinuiteten är viktig för att bygga upp dessa utsatta barns trygghet så mycket som möjligt. Det bör vara möjligt för varje stadsdel att själv besluta om vem som utreder vad.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd anser att riktlinjerna är väl genomarbetade och tydliga avseende det ansvar som olika myndigheter har både i asylprocessen och efter det att uppehållstillstånd beviljats. De reviderade riktlinjerna motsvarar det stöd berörda tjänstemän behöver för att handlägga ensamkommande barns och ungdomars ärenden på ett bra och rättssäkert sätt.

Skärholmens stadsdelsnämnd ser riktlinjerna som ett fullgott stöd för socialtjänstens handläggare och ett bra komplement till de riktlinjer som redan finns för handläggning och dokumentation i barn- och ungdomsärende, familjevård med flera. Nämnden är positiv till de förändringar som föreslås i riktlinjerna.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd anser att sannolikheten är stor för att det inom de olika grupperna av ensamkommande barn och ungdomar, som officiellt befinner sig på flykt och söker asyl eller grips för något misstänkt brott, döljer sig offer för människohandel. Riktlinjerna syftar till att lyfta fram detta perspektiv i arbetet med ensamkommande barn och ungdomar och betonar vikten av att i möjligaste mån undersöka om så är fallet.

Södermalms stadsdelsnämnd anser att strävan bör vara att minimera antalet flyttningar under väntan på beslut om uppehållstillstånd. I linje med det anser nämnden att barnen/ungdomarna vid ankomsten till Södermalms stadsdelsområde ska kunna placeras direkt i något av boendena för ensamkommande barn/ungdomar (Mandelgården eller Söderbo). Enligt nuvarande regler ska de först placeras i annat boende under väntan på kommunplacering för att därefter, om placeringen blir Södermalms stadsdelsområde, åter flytta och då till Mandelgården eller Söderbo.

Östermalms stadsdelsnämnd anser generellt att riktlinjerna bör vara formulerade så okomplicerat och tydligt som möjligt så att de inte ger utrymme för misstolkningar som kan innebära att likhetsprincipen över staden och rättssäkerheten urholkas.

Mina synpunkter

Jag anser att de nya bestämmelserna i lagstiftningen samt förslagen till nya riktlinjer förbättrar den hjälp och värdiga bemötande som våra ensamkommande asylsökande barn och ungdomar behöver. Jag delar stadsledningskontorets påpekande gällande felaktigheter i riktlinjerna och dessa ska åtgärdas.

Utgångspunkten att fokusera på barnen och de ungas bästa genom att tydligt definiera och följa upp både de individuella behoven, kortsiktiga såväl som långsiktiga är bra. Jag anser därför att det är bra att Stockholm använder ett enhetligt handläggnings- och dokumentationsutredningssystem som BBIC (Barns Behov I Centrum) som kan ge en grundstruktur för utredning, planering och uppföljning av de insatser som görs. Det är bra med en helhetssyn och kontroll över allt från hälsovård, utbildning och socialt uppträdande till boende, social integrering och säkerhet.

En förståelse för barns och ungas behov och situation ska finnas i alla instanser. Det är angeläget att de som handlägger ensamkommande flyktingbarn och ungas ärenden, som exempelvis asylansökningar och utredningar kring den sociala situationen, alltid utgår från att barnet eller den unge befinner sig i en krissituation och är i behov av emotionellt stöd från en stabil vuxen. Det är

också värt att lyfta fram att i de nya riktlinjerna betonas vikten av att utredningar ska inledas omgående och utan hinder.

Ökade och skärpta kontroller av de olika anvisade boendeformerna är av stor betydelse för att skydda barnen och de unga som ofta varit med om traumatiska upplevelser. Därför är det bra att vi använder alla de resurser som behövs för att minimera risken för fortsatt lidande och eventuella övergrepp.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Riktlinjer för handläggning av ärenden gällande ensamkommande barn och ungdomar

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Reviderade riktlinjer för handläggning av ärenden gällande ensamkommande barn och ungdomar godkänns med de kompletteringar som anges i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.
2. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden ska komplettera riktlinjerna i enlighet med detta utlåtande.

Stockholm den 23 februari 2011

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Anna König Jerlmyr

Kerstin Tillkvist

ÄRENDET

Nuvarande riktlinjer för handläggning av ärenden gällande ensamkommande barn och ungdomar som antogs av kommunstyrelsen den 9 april 2003 är inaktuella och måste revideras med anledning av förändrad lagstiftning och ändrad ansvarsfördelning mellan stat och kommun. En ny *lag (2005:49) om god man för ensamkommande barn* trädde i kraft den 1 juli 2005. Den 1 juli 2006 ändrades bestämmelserna i *lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA)* kring mottagandet av ensamkommande barn och ungdomar som söker asyl.

Förslaget till nya riktlinjer har tagits fram av staben för stadsövergripande sociala frågor inom socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen, i samarbete med stadsdelsförvaltningarna Spånga-Tensta och Rinkeby-Kista samt stadens socialjour och stadsledningskontorets juridiska avdelning. Den 17 maj 2010 fattade socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden beslutet att godkänna förslaget och överlämna ärendet till kommunstyrelsen för beslut.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 maj 2010 att godkänna förslaget till reviderade riktlinjer för ensamkommande barn och ungdomar för egen del och överlämna ärendet till kommunstyrelsen.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 21 april 2010 har i huvudsak följande lydelse.

I ärendet ”Beredskap för mottagande av ensamkommande asylsökande barn och ungdomar” till socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens sammanträde den 22 april 2010, ges en omfattande lägesrapport vad gäller stadens mottagande av ensamkommande asylsökande barn och ungdomar. Sammanfattningsvis kan konstateras att sedan kommunerna fick ansvaret för mottagandet (1 juli 2006) så har antalet mottagna asylsökande ensamkommande barn och unga stadigt ökat.

År	To- talt	Anvisningskommun		Ankomstkom- mun
		abo	ebo	
2006 (fr.o.m.)	60	19	41	okänt
2007	109	15	94	okänt
2008	106	28	78	okänt
2009	186	49	101	36
t.o.m. 2010-03-25	45	12	25	8

Källa: Migrationsverket och socialjouren

Med stor sannolikhet kommer en prognos för år 2010 hamna på åtminstone samma antal som för år 2009. För innevarande år har t.o.m. den 25 mars totalt 45 ensamkommande barn och ungdomar anvisats till staden eller anmälts att de vistas i staden i avvaktan en anvisning. En enkätundersökning har genomförts angående bl.a. hur många ensamkommande barn och ungdomar som var aktuella under år 2009. Enkätundersökningen visade att ca 340 barn och ungdomar var aktuella för olika insatser.

Stockholms stad har från och med 09-11-01 förbundit sig att hålla 27 boendeplatser tillgängliga för asylsökande barn och ungdomar (14 år och upp till 18 år) och 54 boendeplatser tillgängliga för barn och ungdomar (från 14 år) som beviljats uppehållstillstånd. En ny överenskommelse har slutits för år 2010 med ytterligare 15 (+ 10 platser hösten 2010) asylplatser för framförallt barn och ungdomar som har anvisats till Stockholm p.g.a. att någon närstående bor i staden. Ansvar för anvisningsboenden inom Stockholms stad har socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens (SAN) enhet för familje- och ungdomsinsatser.

Avtalsplatser november 2009		Nya avtalsplatser mars + hösten 2010	Avtalsplatser totalt
Asyl	Uppehållstillstånd	Asyl	
27	54	15+10	96 + 10

Med anledning av det stora behovet av anvisningsplatser för asylsökande ensamkommande barn och ungdomar har Kommunförbundet Stockholms län (KSL) och länsstyrelsen i Stockholms län gemensamt tagit initiativ till en dialog mellan länets kommuner. En avsiktsförklaring har antagits av länsstyrelsen och KSL. Länets kommuner har kommit överens om att gemensamt öka antalet platser ytterligare med drygt 200 till 340 platser. Avsiktsförklaringen innebär för Stockholms stads del att antalet avtalsplatser kommer att utökas ytterligare under året.

Förslag till reviderade riktlinjer

Nedan följer en kortfattad redogörelse av viktiga förslag till förändringar i riktlinjerna med anledning av förändrad lagstiftning och identifierade brister i handläggningen.

Nya bestämmelser i lagstiftningen

- En ny lag (2005:49) om god man för ensamkommande barn trädde i kraft den 1 juli 2005. Den nya lagen innebär att den gode mannens befogenheter har utökats. I de frånvarande föräldrarnas ställe ska den gode mannen kunna agera som både förmyndare och vårdnadshavare för barnet. Barnet får därigenom en företrädare som på ett heltäckande sätt kan ta tillvara dess intressen i Sverige och verka för barnets bästa. Den dagliga omvårdnaden och tillsynen ligger dock utanför den gode mannens uppdrag.

- Den 1 juli 2006 ändrades bestämmelserna i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA) kring mottagandet av ensamkommande barn som söker asyl. Syftet var att förbättra mottagandet ur barnets perspektiv. Genom lagändringarna, har ansvarsfördelningen mellan stat och kommun renodlats. Kommunen har ansvaret för att tillhandahålla boende och begreppet vistelsekommun har tydliggjorts för att barnet ska få det stöd och den hjälp som föreskrivs i socialtjänstlagen. Detta innebär att kommunen har ansvaret för att utreda barnets/den unges behov och att besluta om lämpligt boende. I propositionen om mottagande av ensamkommande barn hänvisar regeringen till normaliseringsprincipen, dvs. att samma regler bör gälla samtliga barn som vistas i Sverige. Det innebär att alla barn som vistas i Sverige ska omfattas av samma sociala omvårdnadssystem så långt det är möjligt. Migrationsverket behåller ett övergripande ansvar och verket ansvarar för i vilken kommun barnen placeras och har kostnadsansvar för mottagandet. Migrationsverket har med anledning av ovanstående i uppdrag att teckna överenskommelser med kommunerna om mottagande både under asylprövningen och tiden efter för de barn och ungdomar som beviljas uppehållstillstånd.

I direkt anslutning till när ett ensamkommande barn/ungdom anländer till Sverige och söker asyl ska ett tillfälligt boende ordnas till dess att Migrationsverket kan anvisa en kommun för barnet. Ansvaret ligger på den kommun, där barnet eller den unge ger sig till känna för svensk myndighet. Flertalet av de ensamkommande barnen/ ungdomarna i Stockholms län söker asyl vid Migrationsverkets ansökningsenhet för asylsökande i Solna eller kommer via Arlanda flygplats i Sigtuna. Migrationsverket har därför tecknat avtal med Solna stad och Sigtuna kommun om att de utgör s.k. *ankomstkommuner*. Så snart som möjligt efter ankomsten ska Migrationsverket anvisa barnet eller den unge till en kommun, som svarar för boende och omsorg under den tid ansökan om asyl prövas och även tiden därefter för de barn och unga som beviljas uppehållstillstånd. I Stockholms län har bl.a. Stockholms stad tecknat en överenskommelse med Migrationsverket om att ta emot ensamkommande barn och ungdomar som sökt asyl och staden utgör en s.k. *anvisningskommun*. Stockholms stad har också tecknat en överenskommelse om ett antal platser för ensamkommande barn och ungdomar som beviljats uppehållstillstånd.

- Kommuner och landsting har rätt till statlig ersättning för vissa kostnader för asylsökande och vissa andra utlänningar. Den statliga ersättningen regleras i *förordning (2002: 1118) om statlig ersättning för asylsökande m.fl.* Enligt förordning-

en ersätts en kommun som har träffat överenskommelse med Migrationsverket med en fast ersättning, oavsett antalet barn och för gruppboendet. Ersättning utgår också enligt schablon för utredning av ensamkommande barn enligt 11 kap. 1 § SoL och för faktiska kostnader för boende och omvårdnad (utöver avtalade platser). Om vården har påbörjats innan den unge fyllt 18 år, kan ersättning sökas för kostnader fram tills dess att den unge fyller 21 år. Ersättning utgår även efter att barnet/den unge har beviljats uppehållstillstånd. I riktlinjerna finns ett avsnitt kring vilka kostnader som stadsdelsnämnderna kan eftersöka och hur rutinerna ser ut för detta.

Förslag till nya handläggningsrutiner

Förslaget till riktlinjer syftar till att tydliggöra ansvaret för stadens socialtjänst och att handläggningen genomförs på ett rättssäkert sätt, med barnets bästa i förgrunden. Ansvarig stadsdelsnämnd ska se till att barnets/den unges sociala situation utreds och att barnet/den unge får ett tryggt boende under asylprocessen och vid ett eventuellt uppehållstillstånd.

- För att möjliggöra ett optimalt mottagande av de barn och ungdomar som kommer till staden har en översyn skett av samarbetsrutinerna med Migrationsverket. Från och med årsskiftet 2009/2010 gör Migrationsverket alltid en anmälan till socialjouren för varje enskilt ensamkommande barn/ungdom som anvisas till Stockholms stad. Socialjouren vidarebefordrar sedan anmälan till berörd stadsdelsnämnd. Denna rutin innebär att staden får en kontinuerlig kontroll över hur många och vilka asylsökande barn och ungdomar som anvisas till staden. Rutinen skapar vidare förutsättningar för en ökad rättsäkerhet för det enskilda barnet genom att handläggningen påskyndas.
- Förtydligande görs kring hur den sociala utredningen ska göras kring barnet/den unge och att utredningen ska inkludera en efterforskning av barnet/den unges vårdnadshavare.
- Förtydligande görs i riktlinjerna för hur handläggning av barn/ungdomar som anvisas till en närstående familj ska ske. Förtydligandet innebär att handläggningen avseende *utredning av barnets sociala situation* respektive *utredning av familjens lämplighet som familjehem* ska utföras var för sig och av olika handläggare. Vidare förslås att vid en anvisning till en närstående ska ett hembesök göras omgående för en bedömning av barnets/den unges skyddsbehov. Huvudlinjen är att barnet/den unge inte bör bo hos den närstående familjen innan hemmet är utrett och godkänt.
- När barnet/den unge har bott i familjen under en längre tid, innan viselsen kom till SDN:s kännedom, bör barnet/den unge kunna bo kvar hos familjen under tiden för utredning av hemmet, om en bedömning görs att detta är bäst för barnet/den unge. I dessa fall rekommenderas att endast omkostnader för barnet/den unge betalas ut till familjen under utredningstiden.

Den fortsatta integrationsprocessen

Alla ensamkommande barn och ungdomar har det gemensamt att de har separerats från sina familjer och sitt hemland i en utvecklingsmässigt känslig ålder. Flertalet har varit med om traumatiska händelser och bär på både smärta och sorg p.g.a. sina erfarenheter. Den fortsatta vårdplaneringen bör utgå från dessa omständigheter för att förebygga eventuella ytterligare svårigheter i vuxen ålder. Enligt föräldrabalkens be-

stämmelser i 7 kap.1 § har vårdnadshavare ett försörjningsansvar när den unge fullföljer sin skolgång upp tills dess att den unge fyller 21 år. Samma bestämmelser rekommenderas vara utgångspunkt för ensamkommande ungdomar som beviljats uppehållstillstånd. Syftet är att möjliggöra den unges fortsatta integrationsprocess.

Begreppet ”ensamkommande barn”

Ofta associeras begreppet ”ensamkommande barn” med barn och unga som kommer till Sverige och söker asyl. Under de senaste åren har en ny grupp barn och unga som tillfälligt vistas i Sverige utan sina vårdnadshavare uppmärksammats i samband med att de bl.a. har gripits av polisen p.g.a. misstankar om brott. Dessa barn och ungdomar söker inte asyl utan har snarare en avvisande attityd till hjälp från myndigheter. Lagstiftningen är betydligt oklarare för denna målgrupp. Riktlinjerna försöker att klarlägga ansvaret kring även denna grupp barn och ungdomar.

Människohandel

Sannolikheten är stor för att det inom de olika grupperna av ensamkommande barn och ungdomar, som officiellt befinner sig på flykt och söker asyl eller grips för något misstänkt brott, döljer sig offer för människohandel. Riktlinjerna syftar till att lyfta fram detta perspektiv i arbetet med ensamkommande barn och ungdomar och betona vikten av att i möjligaste mån undersöka om så är fallet.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd, Södermalms stadsdelsnämnd och Östermalms stadsdelsnämnd för yttrande. Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd har inte inkommit med svar på remissen

Innehållsförteckning

Sid

Stadsledningskontoret	
Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd	
Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd	
Skärholmens stadsdelsnämnd	
Spånga-Tensta stadsdelsnämnd	
Södermalms stadsdelsnämnd	
Östermalms stadsdelsnämnd	

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 30 augusti 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret ställer sig positiv till de föreslagna riktlinjerna för handläggning av ärenden gällande ensamkommande barn och ungdomar. Stadsledningskontoret anser att riktlinjerna i huvudsak är tydliga och därmed bör leda till kortare handläggningstider och mer rättssäker handläggning. Dock bör några smärre justeringar inarbetas. Bland annat behöver ”länsrätten” bytas ut mot ”förvaltningsrätten”. Ansvaret för vårdnad av barn när föräldrar får uppehållstillstånd bör förtydligas vad gäller om ansvaret för vårdnaden övergår automatiskt eller via ansökan.

Stadsledningskontoret föreslår sammanfattningsvis att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att godkänna nämndens förslag till riktlinjer för handläggning av ärenden gällande ensamkommande barn och ungdomar under förutsättningar att riktlinjerna kompletteras i enlighet med vad som sagts i detta tjänsteutlåtande. Vidare föreslås att socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden uppdras att genomföra dessa kompletteringar.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 24 augusti 2010 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 12 augusti 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning ställer sig i huvudsak bakom de föreslagna ändringarna i riktlinjerna. Förvaltningen vill dock framföra några synpunkter;

Vad gäller handläggning (sidan fem, sista stycket i tjänsteutlåtandet från Socialtjänst och arbetsmarknadsförvaltningen) föreslås att utredning av barnets sociala situation och familjens lämplighet som familjehem ska utföras av olika handläggare. Förvaltningen anser ej att det finns skäl till detta i dessa ärenden då utredningen av barnet handlar om dess egen situation, bla. mycket eller liten kontakt med annat nätverk. Personkontinuiteten är viktig för att bygga upp dessa utsatta barns trygghet så mycket som möjligt. Det bör vara möjligt för varje stadsdel att själv besluta om vem som utreder vad.

På sidan nio i förslaget till riktlinjer står att Migrationsverket ska rutinmässigt anmäla behov av god man till kommunens överförmyndare. På sidan 10 står det att det är

kommunens ansvar att utse en god man. Detta bör förtydligas.

På sidan 17 nämns "länsrätterna" i Stockholm, Göteborg och Malmö. Länsrätten heter numera förvaltningsrätten.

På sidan 19 står det att ungdomar kan behöva vara fortsatt familjehems placerade tills de gått ut gymnasiet, dock längst till 21 års ålder. Personer med speciella svårigheter kan behöva ytterligare något år. Som exempel ges funktionshinder. Detta är otydligt och oprecist både vad gäller förlängd tid och orsak.

På sidan 21 nämns att när föräldrarna får uppehållstillstånd flyttas ansvaret till den kommun där föräldrarna är folkbokförda och vårdnaden övergår till de biologiska föräldrarna. På sidan 20 framgår att vårdnaden övergår till föräldrarna efter ansökan (6 kap. 10§ FB) till tingsrätten. Detta är otydligt.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 september 2010 att tjänsteutlåtandet utgör svar på remissen.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 9 september 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är en av de stadsdelsförvaltningar inom staden som tar emot flest ensamkommande barn och ungdomar. Förvaltningen har lång erfarenhet av handläggning och stöd till målgruppen. För närvarande ansvarar förvaltningen för ca 60 barn och ungdomar som är placerade i familjehem och s.k. släktinghem. Under perioden januari till och med augusti 2010 har 8 ensamkommande ungdomar placerats i jourhem, 2 i HVB/jourboende och 8 i s.k. stödboende.

En handläggare i förvaltningen har ingått i den arbetsgrupp som utformat riktlinjerna och en administrativ assistent har deltagit i den grupp som arbetat fram de administrativa rutinerna för återsökning av statsmedel.

Förvaltningen anser att riktlinjerna är väl genomarbetade och tydliga avseende det ansvar som olika myndigheter har både i asylprocessen och efter det att uppehållstillstånd beviljats. De reviderade riktlinjerna motsvarar det stöd berörda tjänstemän behöver för att handlägga ensamkommande barns och ungdomars ärenden på ett bra och rättssäkert sätt.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 30 september 2010 att som sitt yttrande till kommunstyrelsen överlämna detta tjänsteutlåtande.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Rebwar Hassan (mp), *bilaga 1*.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 10 september 2010 har i huvudsak följande lydelse.

För enkelhetens skull används i kommentarerna benämningen ”ensamkommande barn” och då avses både barn och ungdomar.

Under 2009 hade 35 ensamkommande barn insatser inom socialtjänsten i Skärholmen, de flesta placerade i familjehem. Av de ensamkommande barnen bodde 85 % i familjehem hos släktingar. Just nu är 16 barn placerade i familjehem, varav 14 i släktinghem. Hittills i år har fyra ensamkommande barn kommit till stadsdelen, alla till släktingar, varav två redan hade permanent uppehållstillstånd vid ankomsten.

De nya riktlinjerna beskriver de ensamkommande barnens situation och vad som gäller för olika myndigheter. Riktlinjerna innehåller viktig information om Migrationsverkets ansvar och handläggning inom rättsväsendet. Förvaltningen uppfattar riktlinjerna som heltäckande och en bra vägledning för de socialsekreterare som möter de ensamkommande barnen. Enligt den överenskommelse som staden gjort med Migrationsverket aviseras alla barn via socialjouren. Förvaltningen håller med om att detta förfarande skapar förutsättningar för ökad rättssäkerhet för det enskilda barnet och bidrar till att handläggningen påskyndas.

När det gäller barn som har en närstående i Sverige anvisar Migrationsverket direkt till den kommun där släktingen är bosatt. För att möjliggöra utredning och godkännande av det tilltänkta familjehemmet innan barnen placeras, ska i största möjliga utsträckning en tillfällig placering göras vid stadens gruppboende eller i ett jourhem. Om barnet bott en längre tid hos en anhörig, innan socialtjänsten får kännedom om vistelsen, kan barnet bo kvar hos familjen under utredningstiden, om det är bäst för barnet.

När anvisning kommer till stadsdelen finns barnet oftast redan hos släktingfamiljen. Att göra en placering utanför familjen under utredningstiden kan innebära svårigheter, även om barnet inte varit så länge i familjen. Riktlinjerna säger inget om vad som kan betraktas som ”längre tid”. Riktlinjerna är i övrigt tydliga och grundliga när det gäller rutinerna för handläggning vid anvisning av barn till stadsdelarna. Förvaltningen instämmer i att huvudlinjen ska vara att barnet inte bör bo hos den närstående familjen innan hemmet är utrett och godkänt. Detsamma gäller rekommendationen att endast omkostnader betalas ut till familjen innan hemmet är godkänt.

Migrationsverket ansvarar för efterforskning av barnets vårdnadshavare, men enligt riktlinjerna har även socialtjänsten ansvar för att efterforska vårdnadshavare i samband med utredningen om barnets sociala situation. Det framgår inte hur långt socialtjänsten ska sträcka sig när det gäller denna efterforskning förutom frågor till barnet och eventuell närstående.

I bilaga 1 till riktlinjerna redogörs på ett bra sätt för de statliga ersättningarna och hur staden och stadsdelarna ska gå till väga. Informationen är tydligt uppdelad på ersättning för asylsökande barn och för de som har fått uppehållstillstånd, vilka ersätt-

ningar som söks direkt av enheterna och vilka som söks av statsbidragsgruppen. I Skärholmens stadsdelsförvaltning har förvaltningen systematiserat ansökningarna om ersättning från Migrationsverket för utrednings- och vårdkostnader. Vi har därmed en bra kontroll över hur mycket vi söker och hur mycket som beviljas.

Detta har resulterat i att stadsdelen har fått ersättning för i stort sett alla kostnader för ensamkommande barn enligt de regler som gäller hos Migrationsverket.

De reviderade riktlinjerna är omfattande jämfört med tidigare version och beskriver ingående hur handläggningen ska gå till för de ensamkommande barnen, framför allt inom socialtjänsten men också inom andra myndigheter. Riktlinjerna innehåller även ett uttömmande avsnitt om människohandel och barn som tillfälligt vistas i Sverige. Vi ser riktlinjerna som ett fullgott stöd för socialtjänstens handläggare och ett bra komplement till de riktlinjer som redan finns för handläggning och dokumentation i barn- och ungdomsärenden, familjevård med flera. Förvaltningen är positiv till de förändringar som föreslås i riktlinjerna.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 26 augusti 2010 att tillstyrka förslaget till revidering av riktlinjerna för egen del och överlämna ärendet till kommunstyrelsen för beslut.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 24 juni 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förslag till ändrade riktlinjer

1. Nya bestämmelser i lagstiftningen

En. ny lag (2005:49) om god man för ensamkommande barn trädde i kraft den 1 juli 2005. Den nya lagen innebär att den gode mannens befogenheter har utökats. I de frånvarande föräldrarnas ställe ska den gode mannen kunna agera som både förmyndare och vårdnadshavare för barnet. Den dagliga omvårdnaden och tillsynen ligger dock utanför den gode mannens uppdrag.

Den 1 juli 2006 ändrades bestämmelserna i lagen (1994:1.37) om mottagande av asylsökande m.ft. (LMA) kring mottagandet av ensam kommande barn som söker asyl. Syftet var att förbättra mottagandet ur barnets perspektiv. Genom lagändringarna har ansvarsfördelningen mellan stat och kommun renodlats. Kommunen har ansvaret för att tillhandahålla boende och begreppet vistelsekommun har tydliggjorts för att barnet ska få det stöd och den hjälp som föreskrivs i socialtjänstlagen.

Detta innebär att kommunen har ansvaret för att utreda barnets/den unges behov och att besluta om lämpligt boende. I propositionen hänvisar regeringen till normaliseringsprincipen, dvs. att samma regler bör gälla samtliga barn som vistas i Sverige. Det innebär att alla barn som vistas i Sverige ska omfattas av samma sociala omvårdnadssystem så långt det är möjligt.

Migrationsverket behåller ett övergripande ansvar och verket ansvarar för i vilken

kommun barnen placeras och har kostnadsansvar för mottagandet. Migrationsverket har med anledning av ovanstående i uppdrag att teckna överenskommelser med kommunerna om mottagande både under asylprövningen och tiden efter för de barn och ungdomar som beviljas uppehållstillstånd.

I direkt anslutning till när ett ensamkommande barn/ungdom anländer till Sverige och söker asyl ska ett tillfälligt boende ordnas till dess att Migrationsverket kan anvisa en kommun för barnet. Ansvaret ligger på den kommun, där barnet eller den unge ger sig till känna för svensk myndighet. Flertalet av de ensamkommande barnen/ ungdomarna i Stockholms län söker asyl vid Migrationsverkets ansökningsenhet för asylsökande i Solna eller kommer via Arlanda flygplats i Sigtuna. Migrationsverket har därför tecknat avtal med Solna stad och Sigtuna kommun om att de utgör s.k. *ankomstkommuner*. Så snart som möjligt efter ankomsten skall Migrationsverket anvisa barnet eller den unge till en kommun, som svarar för boende och omsorg under den tid ansökan om asyl prövas och även tiden därefter för de barn och unga som beviljas uppehållstillstånd. I Stockholms län har bl.a. Stockholms stad tecknat en överenskommelse med Migrationsverket om att ta emot ensamkommande barn och ungdomar som sökt asyl och staden utgör en s.k. *anvisningskommun*. Stockholms stad har också tecknat en överenskommelse om ett antal platser för ensamkommande barn och ungdomar som beviljats uppehållstillstånd.

Kommuner och landsting har rätt till statlig ersättning för vissa kostnader för asylsökande och vissa andra utlännningar. Den statliga ersättningen regleras i *förordning (2002:1118) om statlig ersättning för asylsökande m.fl.* Enligt förordningen ersätts en kommun som har träffat överenskommelse med Migrationsverket med en fast ersättning, oavsett antalet barn och för gruppboendet. Ersättning utgår också enligt schablon för utredning av ensamkommande barn enligt 11 kap. 1 § SoL och för faktiska kostnader för boende och omvårdnad (utöver avtalade platser). Om vården har påbörjats innan den unge fyllt 18 år, kan ersättning sökas för kostnader fram tills dess att den unge fyller 21 år. Ersättning utgår även efter att barnet/den unge har beviljats uppehållstillstånd.

2. Förslag till nya handlägningsrutiner

Förslaget till riktlinjer syftar till att tydliggöra ansvaret för stadens socialtjänst och att handläggningen genomförs på ett rättssäkert sätt, med barnets bästa i förgrunden.

Ansvarig stadsdelsnämnd ska se till att barnets/den unges sociala situation utreds och att barnet/den unge får ett tryggt boende under asylprocessen och vid ett eventuellt uppehållstillstånd.

För att möjliggöra ett optimalt mottagande av de barn och ungdomar som kommer till staden har en översyn skett av samarbetsrutinerna med Migrationsverket. Från och med årsskiftet 2009/2010 gör Migrationsverket alltid en anmälan till socialjouren för varje enskilt ensamkommande barn/ungdom som anvisas till Stockholms stad. Socialjouren vidarebefordrar sedan anmälan till berörd stadsdelsnämnd. Denna rutin innebär att staden får en kontinuerlig kontroll över hur många och vilka asylsökande barn och ungdomar som anvisas till staden.

Förtydligande görs kring hur den sociala, utredningen ska göras kring barnet/den unge och att utredningen ska inkludera en efterforskning av barnet/den unges vårdnadshavare. Förtydligande görs också för hur handläggning av barn/ungdomar som anvisas till en närstående familj ska ske. Förtydligandet innebär att handläggningen avseende *utredning av barnets sociala situation* respektive *utredning av familjens lämplighet*

som familjehem ska utföras var för sig och av olika handläggare. Vidare förslås att vid en anvisning till en närstående ska ett hembesök göras omgående för en bedömning av barnets/den unges skyddsbehov. Huvudlinjen är att barnet/den unge inte bör bo hos den närstående familjen innan hemmet är utrett och godkänt. När barnet/den unge redan har bott i familjen under en längre tid, innan vistelsen kom till stadsdelsnämndens kännedom, bör barnet/den unge kunna bo kvar hos familjen under tiden för utredning av hemmet, om en bedömning görs att detta är bäst för barnet/den unge. I dessa fall rekommenderas att endast omkostnader för barnet/den unge betalas ut till familjen under utredningstiden.

3. Den fortsatta integrationsprocessen

Alla ensamkommande bara och ungdomar har det gemensamt att de har separerats från sina familjer och sitt hemland i en utvecklingsmässigt känslig ålder. Flertalet har varit med om traumatiska händelser och bär på både smärta och sorg p.g.a. sina erfarenheter. Den fortsatta vårdplaneringen bör utgå från dessa omständigheter för att förebygga eventuella ytterligare svårigheter i vuxen ålder.

Enligt föräldrabalkens bestämmelser i 7 kap. 1 § har vårdnadshavare ett försörjningsansvar när den unge fullföljer sin skolgång upp tills dess att den unge fyller 21 år. Samma bestämmelser rekommenderas vara utgångspunkt för ensamkommande ungdomar som beviljats uppehållstillstånd. Syftet är att möjliggöra den unges fortsatta integrationsprocess.

Sannolikheten är stor för att det inom de olika grupperna av ensamkommande barn och ungdomar, som officiellt befinner sig på flykt och söker asyl eller grips för något misstänkt brott, döljer sig offer för människohandel. Riktlinjerna syftar till att lyfta fram detta perspektiv i arbetet med ensamkommande barn och ungdomar och betonar vikten av att i möjligaste mån undersöka om så är fallet.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 26 augusti 2010 att

1. Nämnden bifaller förvaltningens förslag till beslut.
2. Nämnden rekommenderar att även handläggningskostnaderna över stadens ses över.
3. Beslutet justeras omedelbart

Därutöver anför nämnden följande:

Handläggningskostnaden för ensamkommande barn och ungdomar utgår till ansvarig stadsdelsnämnd endast för det första året. På Södermalm är för närvarande 85 barn i åldern 13-21 år aktuella. Under de 3,5 år som gått har endast ett ärende avslutat. Möjligen har flera stadsdelsnämnder samma situation. En översyn och ev. förändring av handläggningskostnaderna bör därför göras.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 28 juli 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har sedan flera år tillbaka efterfrågat riktlinjer för handläggning av ensamkommande barn och ungdomar och välkomnar därför det föreliggande förslaget. Förvaltningen ställer sig positiv till de föreslagna riktlinjerna med ett undantag. Det gäller de barn/ungdomar under 18 år som själva ger sig till känna inom ett stadsdelsområde. Berörd nämnd ska i det fallet ordna tillfälligt boende och utreda barnet/ungdomens sociala situation i väntan på att Migrationsverket lämnar anvisning till en kommun, som får ansvaret för den fortsatta handläggningen. Väntan på anvisningsbeslutet kan ibland ta upp till fyra månader. Under den tiden har barnet/ungdomen utretts av stadsdelsförvaltningen och knutit kontakter med handläggare och personal/jourfamiljer. Förvaltningen anser det inte vara förenligt med varken barnet/ungdomens bästa eller socialtjänstens uppdrag att då flytta det till en annan kommun och "börja om från början". För närvarande finns det tre ungdomar som tillhör den här gruppen inom Södermalms stadsdelsområde. Flera barn/ungdomar har gett sig till känna genom att bokstavligen knacka på dörren till Söderbo eller Giovannis akut- och korttidsboende.

Strävan bör vara att minimera antalet flyttningar under väntan på beslut om uppehållstillstånd. I linje med det anser förvaltningen att barnen/ungdomarna vid ankomsten till Södermalms stadsdelsområde ska kunna placeras direkt i något av boendena för ensamkommande barn/ungdomar (Mandelgården eller Söderbo). Enligt nuvarande regler ska de först placeras i annat boende under väntan på kommunplacering för att därefter, om placeringen blir Södermalms stadsdelsområde, åter flytta och då till Mandelgården eller Söderbo.

För varje ensamkommande barn och ungdom ska en god man utses. Enligt överförmyndarnämnden finns god tillgång på personer som är villiga att åta sig uppdraget fram till dess barnet/ungdomen får uppehållstillstånd. Därefter är ersättningen schablonmässig och på en nivå som gör att många gode män avsäger sig uppdraget eller minskar engagemanget avsevärt. Det är ett ansvarsfullt och i vissa fall tidskrävande arbete att vara god man för de aktuella barnen/ungdomarna. Förvaltningen föreslår en översyn av nuvarande ersättning och en anpassning av den till uppdragets tyngd och omfattning.

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 26 augusti 2010 att godkänna och överlämna detta tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 13 augusti 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen generella uppfattning angående riktlinjer är att de bör vara formulerade så okomplicerat och tydligt som möjligt så att de inte ges utrymme för misstolkningar som kan innebära att likhetsprincipen över staden och rättssäkerheten urholkas.

Förvaltningen menar att riktlinjerna avseende handläggning av ärenden gällande ensamkommande barn och ungdomar i sin helhet motsvarar förvaltningens krav på tydlighet och bör leda till kortare handläggningstider och också till en mer rättssäker handläggning. Vidare vill förvaltningen påtala vikten av att statliga medel måste garanteras kommunerna avseende mottagande och insatser kopplade till de ensamkommande asylsökande barnen/ungas situation. Antalet ökar stadigt. Enkätundersökningen inom socialtjänsten visar tydligt att många av dessa barn och unga blir kvar inom socialtjänsten med behov av olika insatser under lång tid, vilket kräver resurser på flera plan.

RESERVATIONER M.M.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Rebwar Hassan (mp) enligt följande

Vi tycker det är bra som det står i svaret att ansvaret mellan staten och kommun har renodlats och att vissa oklarheter nu är lösta när det gäller de ensamkommande barnens situation och rättsliga ställning

T.ex.

1. Vilken kommun skall ta ansvaret för ensamkommande flykting barn och ungdomar.
2. Ansvarsgränsen mellan migrationsverket och kommunen.
3. God mans ställning i uppdrag för ensamkommande flykting barn och ungdomar.

Instabilitet i världen medför att många barn skilts från sina föräldrar, särskilt från fattiga länder. Man saknar denna riktlinje samtal med barnen, eftersom de barn som hamnar här har ett annat språk än svenska. I denna riktlinje viktigaste är samtalen med barnen och ska innehållet utgå ifrån att klargöra myndigheternas roll och vad de har för ansvar innan dess blir det svårt för barnen att vara delaktiga.

I varje möte med barnet ska vi vara uppmärksamma på hur barnet mår och ge ett adekvat bemötande utifrån barnets situation. Riktlinjer för handläggning av ärenden gällande ensamkommande barn och ungdomar.

ENSAMKOMMANDE BARN OCH UNGDOMAR

Riktlinjer för handläggning av ärenden gällande ensamkommande barn och ungdomar .

Antagna av kommunstyrelsen i Stockholm den...

Version: april 2010

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	
Handläggning och dokumentation inom IoF av ärenden gällande ensamkommande barn och ungdomar	
Aktuella lagar och förordningar	
Aktuella föreskrifter/allmänna råd, meddelandeblad m.m.	
Socialstyrelsens handböcker	
Riktlinjer inom staden	
Överenskommelser med andra myndigheter	
Allmänt om ensamkommande barn och ungdomar	
Begreppet ensamkommande barn	
Ensamkommande flyktingbarn	
Barn och ungdomar som tillfälligt vistas i Sverige utan sina vårdnadshavare och begår brott	
Människohandel	
Ensamkommande asylsökande barn som avviker från sitt boende	
Nationella kontaktpunkter	
Migrationsverkets ansvar för asylsökande ensamkommande barn och ungdomar	
Migrationsverkets rutiner när barnet anlärt	
Migrationsverkets riktlinjer för att fastställa ålder	
Efterforskning av barnets vårdnadshavare	
Offentligt biträde	
Anmälan till socialtjänsten	
Anmälan om behov av god man	
Hälsoundersökning	
Kommunens ansvar för asylsökande ensamkommande barn och ungdomar	
Mottagandet i kommunerna	
Ankomst- respektive anvisningskommun	

<u>Rutiner för anvisning till Stockholms stad</u>	
<u>Utredning av barnets situation</u>	
<u>Utredning av familjehemmet</u>	
<u>Ensamkommande asylsökande barns rätt till skola, förskola och skolbarnomsorg</u>	
<u>Ensamkommande asylsökande barns rätt till hälso- och sjukvård</u>	
<u>God man för asylsökande ensamkommande barn</u>	
<u>Tillförordnande</u>	
<u>Upphörande av godmanskap</u>	
<u>Den gode mannens uppdrag</u>	
<u>Migrationsverkets och kommunens ansvar vid ett avvisningsbeslut</u>	
<u>Kommunens ansvar efter beviljat uppehållstillstånd</u>	
<u>Den fortsatta integrationsprocessen</u>	
<u>Efterforskning av barnets vårdnadshavare</u>	
<u>Särskilda boendeplatser för ensamkommande barn och unga med uppehållstillstånd</u>	
<u>Fortsatt boende i familjehem</u>	
<u>Särskilt förordnad vårdnadshavare</u>	
<u>Den särskilt förordnade vårdnadshavarens ansvar</u>	
<u>Upphörande</u>	
<u>Barns rätt att återförenas med sina föräldrar</u>	
<u>Uppehållstillstånd vid familjeanknytning</u>	
<u>Sekretess</u>	
<u>Barn och ungdomar som vistas tillfälligt i Sverige och begår brott</u>	
<u>Bakgrund</u>	
<u>Människohandel</u>	
<u>Samverkan</u>	
<u>Handläggning inom rättsväsendet</u>	
<u>Brottsutredning angående det brott som barnet/ den unge är misstänkt för</u>	
<u>Utvisning</u>	

<u>Brottsutredning angående misstänkt människohandel</u>	
<u>Viktiga steg i socialtjänstens utredningsarbete</u>	
<u>En god man ska alltid utses initialt</u>	
<u>Barn under 15 år</u>	
<u>Unga mellan 15 – 17 år</u>	
<u>Tillämpning av LVU</u>	
<u>Vårdplanering</u>	
<u>Bilaga 1: Statliga ersättningar</u>	
<u>Ensamkommande asylsökande barn och ungdomar</u>	
<u>Statlig ersättning för särskilda boendeplatser till SAN</u>	
<u>Statlig ersättning för utredning och övriga boende-/omvårdnadskostnader till SDN</u>	
<u>Rutiner för återkrav</u>	
<u>Dagersättning från Migrationsverket för asylsökande ensamkommande barn och unga</u>	
<u>Ensamkommande barn och ungdomar med beviljade uppehållstillstånd</u>	
<u>Generella statliga ersättningar</u>	
<u>Statlig ersättning för vård- och behandlingskostnader till SDN</u>	
<u>Rutiner för återkrav</u>	

Handläggning och dokumentation inom IoF av ärenden gällande ensamkommande barn och ungdomar

Dessa riktlinjer baseras på ett stort antal lagar och förordningar som reglerar och påverkar kommunens mottagande av barn och ungdomar från annat land som kommer till Sverige utan medföljande legal vårdnadshavare (s.k. ensamkommande barn).

Aktuella lagar och förordningar

- SFS 1990:52 Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)
- SFS 1994:137 Lag om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA)
- SFS 2001:453 Socialtjänstlagen (SoL)
- SFS 2005:429 Lag om god man för ensamkommande barn
- SFS 1964:167 Lag med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL)
- SFS 1998:603 Lag om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU)
- SFS 1942:740 Rättegångsbalken
- SFS 1962:700 Brottsbalken
- SFS 2005:716 Utlänningslagen
- Förordning (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande m.m. (FFM)
- Förordning (1994:361) om mottagande av asylsökande m.fl.
- Förordning (1996:1357) om statlig ersättning för hälso- och sjukvård för asylsökande.
- Förordning (2001:976) om utbildning, förskoleverksamhet och skolbarnomsorg för asylsökande m.fl.
- Förordning (2002:1118) om statlig ersättning för asylsökande m.fl.
- Förordning (2007:662) om extra ersättning till kommuner 2007-2009 för att påskynda utlänningars etablering på arbetsmarknaden
- Dublinförordningen/ EU:s förordning (343/2003)
- FN:s konvention om barnets rättigheter

Aktuella föreskrifter/allmänna råd, meddelandeblad m.m.

SOSFS 1997:15 (S)	Tillämpningen av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.
SOSFS 2003:16 (S)	Socialstyrelsens allmänna råd om anmälan om missförhållanden enligt 14 kap. 1 § SoL.
SOSFS 2006:5 (S)	Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation vid handläggning av ärenden och genomförande av insatser enligt SoL, LVU, LVM och LSS.
SOSFS 2006:12 (S)	Socialstyrelsens allmänna råd om handläggning och dokumentation av ärenden som rör barn och unga.
SOSFS 2006:14 (S)	Socialstyrelsens allmänna råd om personalens kompetens vid handläggning och uppföljning av ärenden som rör barn och unga.
SOSFS 2006:20 (S)	Socialstyrelsens allmänna råd om socialnämndens ansvar vid behov av ny vårdnadshavare.
Ds 2004:54	Mottagande av barn från annat land som kommer till Sverige utan medföljande legal vårdnadshavare (s.k. ensamkommande barn).
SoS 2005 mande barn.	Meddelandeblad: Stärkt skydd för ensamkom-
SoS 2005	Meddelandeblad: Rättigheter inom socialtjänsten för personer med tidsbegränsat uppehållstillstånd samt kommunernas möjlighet att ansöka om statlig ersättning
SoS juni 2009	Meddelande blad: Ny bestämmelse om stöd och hjälp till barn och unga som har varit placerade
SoS januari 2007 mande barn.	Meddelandeblad: Mottagande av ensamkom-
Migrationsverket,	Ett gemensamt ansvar för ensamkommande barn och ungdomar.
SoS, SKL/mars 2009	Kan det vara människohandel? – kortfattad information för myndigheter m.fl. som kan komma i kontakt med barn som utsatts för människohandel
SoS, UNICEF/2008	

Socialstyrelsens handböcker

- Anmälningsskyldighet om missförhållanden som rör barn (2004)
- Barn och unga i socialtjänsten. Utreda, planera och följa upp insatser (2006)
- Om barnet behöver ny vårdnadshavare (2006)

Riktlinjer inom staden

Socialtjänstens åtaganden gentemot ensamkommande barn och ungdomar kräver särskilda rutiner. Föreliggande riktlinjer ska ses som ett komplement till i första hand följande riktlinjer på barn- och ungdomsområdet:

- Handläggning och dokumentation av barn- och ungdomsärenden
- Familjevård för barn och ungdom
- Tillämpningsanvisningar för administrativa rutiner när familjehem blir särskilt förordnade vårdnadshavare
- Riktlinjerna för vårdnad, boende och umgänge.

Övriga riktlinjer som gäller för Stockholms stad och som har relevans för handläggningen av ärenden gällande ensamkommande barn och ungdomar, är tillämpliga på samma sätt.

Riktlinjerna hittas via intranätet och fliken ”min yrkesroll”.

Överenskommelser med andra myndigheter

- Gemensam handlingsplan gällande hantering av ensamkommande asylsökande barn och ungdomar som reser in via Arlanda och avviker eller riskerar avvika från kommunala boenden: Gränspolisavdelningen i Stockholms län, Migrationsverket, Socialtjänsten i Sigtuna kommun, Socialtjänsten i Stockholm stad (2008-01-18)
- Samverkansplan för stöd till personer utsatta för människohandel: Rikskriminalpolisen, Polismyndigheten i Stockholms län, Migrationsverket, Åklagarmyndigheten, Länsstyrelsen i Stockholms län, Socialtjänsten i Stockholms stad (januari 2005)

Allmänt om ensamkommande barn och ungdomar

Begreppet ensamkommande barn

Ensamkommande barn är enligt FN:s flyktingkommissarie person under 18 år som är åtskild från båda sina föräldrar, eller från en person som enligt lag eller sedvana har det primära ansvaret för barnet. Inom EU har ensamkommande barn definierats som

”medborgare i tredje land, som är yngre än 18 år och som anländer till medlemsstaternas territorium utan att vara i sällskap med en vuxen som enligt denna lag eller sedvana ansvarar för dem och så länge de inte faktiskt tas om hand av sådan person”.

Som ensamkommande barn räknas också underårig medborgare i tredje land som lämnas utan medföljande vuxen efter att ha rest in i en medlemsstats territorium.

Ofta associeras begreppet ”ensamkommande barn” med barn som kommer till Sverige och söker asyl. Under de senaste åren har en ny grupp barn och ungdomar som tillfälligt vistas i Sverige utan sina vårdnadshavare uppmärksamats i samband med att de har gripits av polisen. Dessa barn och ungdomar söker oftast inte asyl utan har en avvisande attityd till hjälp från myndigheter. Lagstiftningen är betydligt oklarare för denna målgrupp. Riktlinjerna kommer i möjligaste mån försöka klarlägga ansvaret kring även denna grupp barn och ungdomar.

Ensamkommande flyktingbarn

Instabilitet i världen medför att många människor befinner sig på flykt. Bland dessa finns ett stort antal barn och ungdomar som av en eller annan anledning skiljts från sina föräldrar. De flesta barn och ungdomar som kommer ensamma till Sverige söker asyl för att undkomma förföljelse. En del skickas hit för att komma ifrån usla levnadsförhållanden. Det förekommer också att barn och ungdomar skickas hit för att om möjligt få behandling mot någon sjukdom som inte kan behandlas i barnets eller den unges hemland. Övervägande delen har föräldrar och syskon kvar i hemlandet eller något grannland, men många har förlorat en eller båda föräldrar. En del lämnar sitt hemland tillsammans

med en anhörig. Ett stort antal underåriga reser dock helt ensamma. Av de som reser ensamma möts många upp av anhörig som redan bor i ankomstlandet.

Artikel 22 i *FN:s konvention om barnets rättigheter* handlar om barn som är flyktingar.

Länderna som har skrivit under konventionen lovar att ge ensamma barn som kommer till landet skydd och hjälp. Det gäller både barn som kommer ensamma och barn som kommer med sina föräldrar. Ett ensamt barn ska få hjälp att hitta sina föräldrar. Om man inte kan hitta föräldrarna eller andra släktingar ska barnet få samma skydd och hjälp som andra barn får när de inte kan bo hos sina föräldrar.

Den 1 juli 2006 ändrades bestämmelserna i svensk lagstiftning kring mottagandet av ensam -kommande barn som söker asyl. Syftet var att förbättra mottagandet ur barnets perspektiv. Genom lagändringarna har ansvarsfördelningen mellan stat och kommun renodlats. Kommunen har numera ansvaret för att tillhandahålla boende och begreppet vistelsekommun har tydliggjorts för att barnet ska få det stöd och den hjälp som föreskrivs i socialtjänstlagen.

Barn och ungdomar som tillfälligt vistas i Sverige utan sina vårdnadshavare och begår brott

Under de senaste åren har en grupp barn och ungdomar uppmärksammats i samband med att de har gripits av polisen misstänkta för delaktighet i brott. De vistas i Sverige utan sina vårdnadshavare, men uppger att de under vistelse i Sverige bor tillsammans med någon vuxen släkting eller bekant. Bakgrunden till varför dessa barn och ungdomar vistas i Sverige är ytterst oklar. Gemensamt för gruppen är att flertalet har oklar identitet och saknar identitetshandlingar när de grips av polisen. De ger likartade vaga berättelser om hur och varför de vistas i Sverige. De kommer inte till Sverige som flyktingar, är inte hjälpsökande och söker inte asyl. När ungdomarna släpps av polisen försvinner de oftast snabbt ut ur myndighetsnätverket. De brott som ungdomarna är misstänkta för är i de flesta fall av lindrigare slag. Polisen har via interpol kunnat följa några ungdomar runt om i Europa, där de under olika identiteter gripits av polisen i samband med brott.

Människohandel

Sannolikheten är stor för att det inom ovanstående grupper av ensamkommande barn och ungdomar, som officiellt befinner sig på flykt och söker asyl eller grips för något misstänkt brott, döljer sig offer för människohandel. Många av de barn som faller offer för människohandel har föräldrar som är avlidna eller är försvunna eller har omfattande egen social problematik. I vissa fall har familjens ekonomiska situation lett till att föräldrarna sålt eller hyrt ut sina barn. För att överhuvudtaget kunna ta sig till Sverige har med stor sannolikhet merparten av de asylsökande barnen och ungdomarna varit i kontakt med människosmugglare och tvingats utstå omfattande traumatiska upplevelser.

I 4 kapitlet 1 a. § brottsbalken (BrB) finns bestämmelserna om brottet människohandel. För att en företeelse ska benämnas som människohandel ska den innefatta huvudsakligen tre element – en *handelsåtgärd* som begås genom användning av *otillbörliga medel* i syfte att *utnyttja en annan människa*. Det första elementet är åtgärder för genomförandet av själva handeln (t.ex. rekrytera, transportera, inhysa) Det andra elementet är de s.k. otillbörliga medlen som används för att få offret att underkasta sig (t.ex. utnyttja offrets sårbarhet, fattigdom, vilseledande information). Det tredje elementet är syftet med handeln (prostitution, tvångsarbete, organ- donation t.ex.). För att ett brott ska rubriceras som människohandel av barn, krävs inte att ”otillbörliga medel” i form av t.ex. hot eller våld har använts. I övrigt hänvisas till den skrift som gemensamt har utarbetats av Socialstyrelsen och UNICEF angående människohandel och barn. Skriften tar bl.a. upp viktiga faktorer att uppmärksamma som kan vara tecken på att barnet är utsatt för människohandel och hur inblandade myndigheter bör agera.

Vid misstankar om att ett barn eller ungdom är utsatt för människohandel ska alltid en polisanmälan göras.

Ensamkommande asylsökande barn som avviker från sitt boende

I Sverige och andra länder finns problem med ensamkommande ungdomar som avviker kort tid efter att de ansökt om asyl. Ibland fungerar Sverige som transitland för vidare resa till andra s.k. Schengenstater. Människosmuggling, men också människohandel, kan vara aktuella brott i samband med att ensamkommande asylsökande barn och ungdomar avviker.

Socialtjänsten i Stockholm har tillsammans med Gränspolisavdelningen i Stockholms län, socialtjänsten i Sigtuna kommun och Migrationsverket utarbetat en gemensam handlingsplan gällande hanteringen av ensamkommande barn och ungdomar som avviker eller riskerar avvika från kommunala boenden, för att samordna handläggningen. Syftet är att myndigheterna med hjälp av handlingsplanen ska förebygga och förhindra att barn och ungdomar utsätts för människosmuggling eller människohandel i Sverige och att de som utför brotten grips och lagförs. *(Gemensam handlingsplan gällande hantering av ensamkommande asylsökande barn och ungdomar som reser in via Arlanda och avviker eller riskerar avvika från kommunala boenden)*

Nationella kontaktpunkter

Inom ramen för CBSS (Council of the Baltic Sea States) har ett samarbete byggts upp mellan bl.a. länderna runt Östersjön. Länderna som deltar har en tjänsteman som utgör en s.k. nationella kontaktpunkter för internationella samarbetsfrågor kring ensamkommande barn och barn utsatta för människohandel. Om det finns behov av att kontakta aktörer i barnets hemland och det är svårt att veta vart man ska vända sig eller hur man ska gå till väga, kan man kontakta den nationella kontaktpunkten som finns på justitiedepartementet. Kontaktpunkten kan hjälpa till att förmedla kontakter i Östersjöområdet. Det kan t.ex. gälla frågor kring vilket mottagande som kan förväntas möta ett barn som återvänds till ett visst land och vilka möjligheter som finns till integrering för barnet. Mer information finns på www.childcentre.info.

Migrationsverkets ansvar för asylsökande ensamkommande barn och ungdomar

Migrationsverkets rutiner när barnet anlärt

Sverige är ansluten till Dublinförordningen. Detta innebär att Sverige har ingått ett avtal med länder i Europa om vilket land som ska vara ansvarig för att pröva en asylansökan. En kontroll görs ("Dublinkontrollen") för att se om den sökande tidigare har sökt, eller fått, asyl i ett annat EU- eller Schengenland. Denna utredning görs främst genom att man tar fingeravtryck på alla

asylsökande som är över 14 år och kontrollerar detta i det för EU gemensamma fingeravtrycksregistret EURODAC.

Migrationsverket ansvarar för myndighetsutövning inom ramen för lagen om mottagande av asylsökande (SFS 1994:137). Det innebär att verket tar emot och svarar för prövningen av barnens asylärenden och för frågor som rör bistånd och återvändande. Migrationsverket utfärdar ett s.k. LMA-kort, som är ett bevis på att den asylsökande är inskriven i Migrationsverkets mottagnings-system och har rätt att vistas i Sverige under tiden ansökan om asyl prövas. Kortet är en personhandling försedd med fotografi. Som regel får alla sitt kort inom en vecka från det att ansökan om asyl lämnades in.

Migrationsverkets personal frågar barnet/den unge om hans eller hennes hälsa, sociala situation och var hans eller hennes föräldrar befinner sig. Är barnet över 14 år tas fotografi och fingeravtryck (se ovan angående ”Dublinkontrollen”).

Migrationsverkets riktlinjer för att fastställa ålder

Migrationsverket har ansvaret för att i förekommande fall göra åldersbedömning. I asylärenden är praxis att individen själv har bevisbördan för sin identitet. Migrationsverkets identitetskort (LMA-kortet) kan därför helt baseras på barnets/ den unges egna uppgifter.

Det finns för närvarande ingen säker vetenskaplig metod för att fastställa barnets/den unges ålder. I praktiken är det beslutsfattaren på Migrationsverket som genom att intervjua barnet/den unge bedömer om personen är under eller över 18 år.

Efterforskning av barnets vårdnadshavare

Migrationsverket har ansvaret för efterforskning av barnets vårdnadshavare när ansökan om asyl har lämnats in av barnet. Denna efterforskning måste göras med stor försiktighet för att inte barnets anhöriga ska utsättas för fara. Socialtjänsten har också ett ansvar för att göra en efterforskning av barnets vårdnadshavare i samband med den utredning som genomförs kring barnets sociala situation.

Offentligt biträde

För ensamkommande asylsökande barn och ungdomar gäller att ett offentligt biträde snarast utses för att företräda barnet eller den unge vid den rättsliga prövningen av asylfrågan. Migrationsverket ansvarar för att omgående se till att detta sker.

Anmälan till socialtjänsten

Migrationsverkets anvisning av ett ensamkommande asylsökande barn är att betrakta som en anmälan enligt 14 kap. 1 § 2 st SoL. Anmälan samt anvisning av kommunplats ska ske både skriftligen och per telefon till Stockholms stads socialjour som i sin tur vidarebefordrar anmälan till ansvarig stadsdelsnämnd (SDN). Se nedan under rubriken ”Rutiner för anvisning till Stockholm stad”.

Anmälan om behov av god man

Migrationsverkets ansökningsenhet (i Solna eller Märsta) anmäler rutinmässigt behov av god man till kommunens överförmyndare. Om det står klart att barnet/ungdomen inom kort ska flytta till annan kommun, är det lämpligt att Migrationsverkets anmälan om behov av god man ställs till överförmyndaren i anvisningskommunen.

Hälsoundersökning

Landstingens skyldigheter att erbjuda hälso- och sjukvård samt tandvård åt asylsökande regleras i lagen (2008:344) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. samt i förordningen (2008:347) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. Skyldigheterna omfattar både asylsökande samt de som fått uppehållstillstånd (t.ex. anhöriga som beviljats uppehållstillstånd). Staten lämnar genom Migrationsverket ersättning till landstingen för deras skyldigheter. Både allmän hälsoundersökning, inklusive hälsosamtal och mer kostnadskrävande vård, innefattas i skyldigheterna. Information om vilka vårdcentraler som har ovanstående uppdrag finns på landstingets vårdguide (www.vardguiden.se under rubriken ”så funkar det”).

Kommunens ansvar för asylsökande ensamkommande barn och ungdomar

Mottagandet i kommunerna

Det är kommunens ansvar att utreda barnets eller den unges behov och fatta beslut om insatser och placering i lämpligt boende, utse god man och se till att barnet/den unge får tillgång till skolundervisning. Även asylsökande barn som övergivits av sina föräldrar *efter* att familjen kommit till Sverige, är kommunens ansvar.

Ankomst- respektive anvisningskommun

I direkt anslutning till när ett ensamkommande barn/ungdom anländer till Sverige och söker asyl ska ett tillfälligt boende ordnas till dess att Migrationsverket kan anvisa en kommun för barnet. Ansvaret ligger på den kommun där barnet eller den unge ger sig till känna för svensk myndighet. Flertalet av de ensamkommande barnen/ungdomarna i Stockholms län söker asyl vid Migrationsverkets ansökningsenhet för asylsökande i Solna eller kommer via Arlanda flygplats i Sigtuna. Migrationsverket har därför tecknat avtal med Solna stad och Sigtuna kommun om att de utgör s.k. *ankomstkommuner*.

Så snart som möjligt efter ankomsten ska Migrationsverket anvisa barnet eller den unge till en kommun som svarar för boende och omsorg under den tid ansökan om asyl prövas och även tiden därefter för de barn och unga som beviljas uppehållstillstånd. I Stockholms län har bl.a. Stockholms stad tecknat en överenskommelse med Migrationsverket om att ta emot ensamkommande barn och ungdomar som sökt asyl och utgör en s.k. *anvisningskommun*.

En majoritet av de ensamkommande asylsökande barn och ungdomar som kommer till Stockholms stad möts upp av släktingar eller närstående som vill ta hand om barnet eller ungdomen i sitt eget hem. Migrationsverket anvisar i dessa fall barnet eller den unge direkt till den kommun där släktingen eller den närstående är bosatt.

Rutiner för anvisning till Stockholms stad

En asylsökande ungdom i åldern 14 år upp till 18 år kan av Migrationsverket anvisas

direkt till Stockholms stads anvisningsboende, med hänvisning till den överenskommelse som staden har tecknat med Migrationsverket. Ansvar för anvisningsboenden inom Stockholms stad har socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens (SAN) enhet för familje- och ungdomsinsatser. Migrationsverket kan också anvisa ett asylsökande barn eller en ungdom under 18 år till någon närstående bosatt i Stockholms stad som barnet begär att få bo hos s.k. enskilt boende (ebo).

För Stockholms stad gäller nedanstående initiala rutiner vid en anvisning:

- Migrationsverket ska göra en anmälan enligt 14 kap. 1 § 2 st SoL för varje enskilt ensamkommande barn som anvisas till Stockholms stad. Om Migrationsverket befarar att barnet riskerar att fara illa ska detta noteras särskilt i anmälan.
- Anmälan ska göras till stadens socialjour skriftligen och per telefon. Socialjouren vidarebefordrar i sin tur anmälan till ansvarig stadsdelsnämnd (SDN). När en vidarebefordran inte kan ske omgående ska socialjouren inleda en utredning enligt 11 kap. 1 § och 2 § SoL kring barnets sociala situation. Även underlag för anvisning ska skickas till socialjouren som vidarebefordrar informationen till SDN.
- Vid en *anvisning till stadens anvisningsboende* vidarebefordrar socialjouren anmälan till ansvarig SDN i den stadsdel där boendet är beläget. SDN ansvarar för att utreda barnet/den unge enligt 11 kap. 1 § och 2 § SoL.
- Vid en *ebo - anvisning* vidarebefordrar socialjouren anmälan till SDN i den stadsdel där familjen bor. SDN ansvarar för att utreda barnet/den unge enligt 11 kap. 1 § och 2 § SoL. I möjligaste mån ska socialjouren träffa barnet/den unge redan på Migrationsverket för bedömning om barnet/den unge ska tillfälligt placeras på stadens *gruppboende för ebo- anvisningar*. Om barnet har hunnit komma till familjen ska vid en *ebo - anvisning* snarast ett hembesök göras av socialjouren eller berörd SDN, för bedömning av barnets/den

unges primära skyddsbehov och eventuellt behov av omedelbar tillfällig placering i annat boende.

- När ett ensamkommande barn eller ungdom under 18 år själv ger sig till känna i en stadsdel där han/hon vistas, ligger ansvaret på berörd SDN. Detta kan t.ex. vara fallet om barnet/den unge har sökt upp en polisstation i stadsdelen för att söka asyl och i detta sammanhang blivit hänvisad till SDN. SDN ska snarast informera socialjouren. Socialjouren ansvarar för att informera Migrationsverkets anvisningssamordnare. För dessa barn och ungdomar utgör staden (stadsdelen) en *ankomstkommun*. Detta innebär att ansvarig SDN ska se till att ett tillfälligt boende ordnas för barnet. Är barnet under 14 år bör barnet placeras i ett jourhem. Enhet för familje- och ungdomsinsatser har tillgång till tillfälliga gruppboendeplatser för övriga ungdomar. Barnet/den unge kommer så småningom att anvisas av Migrationsverket till en kommun som får ansvaret för den fortsatta handläggningen. Observera att om barnet har någon anknytning i staden så sker handläggningen enligt ovan, enligt s.k. ebo- anvisning.

Stadsdelsnämndens ska vid en anvisning:

- Registrera anmälan från Migrationsverket i paraplysystemet om detta inte gjort av socialjouren.
- Kontrollera att behovet av god man har anmälts till Stockholms överförmyndarnämnd.
- En utredning ska omgående inledas på samtliga anvisade barn och ungdomar kring barnets/ den unges sociala situation och behov enligt 11 kap. 1 § och 2 § SoL .
- Barnets/den unges primära skyddsbehov ska beaktas. Den gode mannen ska höras som part och hans/ hennes åsikter ska beaktas i utredningen. Den gode mannens samtycke krävs vid beslut om insatser enligt SoL.
- Kontrollera att en hälsoundersökning har erbjudits barnet/den unge.
- Se till att barnet eller den unge börjar i förskolan, grundskolan eller gymnasieskolan.
- Planera insatser utgående från den unges behov på kortsikt, d.v.s. eventuella initiala extra behov av skydd och stöd.

Vid anvisning till ett *anvisningsboende*:

- Beslut ska direkt fattas om placering enligt 4 kap. 1 § SoL.

Vid en *ebo- anvisning*:

- Efter den initiala bedömningen vid en ebo- anvisning, ska beslut fattas om en tillfällig placering enligt 4 kap.1 § SoL för boendein-

satsen. För att möjliggöra en utredning av det tilltänkta familjehemmet innan barnet/den unge placeras där, ska i största möjliga utsträckning en tillfällig placering göras vid stadens *gruppboende för ebo- anvisningar* alternativt i ett *jourhem*. När barnet/den unge har vistats under en längre tid i familjen innan vistelsen kom till SDN:s kännedom, ska en bedömning göras av vad som är bäst för barnet. Om barnet/den unge önskar stanna i familjen och de primära skyddsbehoven bedöms vara tillgodosedda, bör barnet/den unge kunna stanna i familjen under det att familjen utreds. Ansvarig SDN ska i dessa fall ha en tät kontakt med familjen och barnet/den unge för att öka säkerheten.

- När utredningen av familjehemmet är avslutad och familjen är godkänd ska ett nytt beslut fattas om en stadigvarande placering enligt 4 kap. 1 § SoL.
- Om en ebo - anvisning inom Stockholms stad visar sig vara olämpligt, ska barnet/den unge efter bedömning kunna placeras i ett gruppboende. Den unge har under en sådan omständighet förtur till stadens anvisningsboenden. Vid en omplacering ska Migrationsverkets anvisningssamordnare informeras av SDN.
- Inför det att beslut om en stadigvarande placering ska fattats (gruppboende/ familjehem), ska, med utgångspunkt från vad som framkommer i utredningen, en vårdplan upprättas avseende barnets/den unges speciella vårdbehov och behov av stödinsatser . Vidare så ska en genomförandeplan upprättas som konkretiserar insatserna och tydliggör vem som har ansvaret. Både vårdplan och genomförandeplan ska följas upp under tiden för asylprocessen.

När stadsdelen är *ankomstkommun*:

- När staden(stadsdelen) utgör en ankomstkommun ska en social utredning inledas enligt 11 kap. 1 § och 2 § SoL och beslut fattas om en tillfällig placering. Utredningen ska avgränsas till den akuta situationen och barnets/den unges primära skyddsbehov.
- Är barnet under 14 år bör barnet placeras i ett jourhem och när den unge är över 14 år ska en placering ske vid stadens tillfälliga gruppboendeplatser. Barnet/den unge kommer så småningom att anvisas av Migrationsverket till en kommun som får ansvaret för den fortsatta handläggningen.

Utredning av barnets situation

När SDN får kännedom om att ett ensamkommande barn har anvisats till Stockholm av Migrationsverket, ska anmälan från Migrationsverket registreras i Paraplysystemet och utredning inledas enligt 11 kap. 1 § och 2 § SoL. Barnet ska besökas utan dröjsmål. Om barnet bor hos en anknytningsfamilj ska handläggningen avseende *utredning av barnets sociala situation* respektive *utredning av familjens lämplighet som familjehem* utföras var för sig och av olika handläggare. Finns en god man utsedd ska han eller hon hanteras som part i förälders ställe.

Initialt ska frågor ställas kring hur barnet har kommit till Sverige, barnets hemlandssituation, var vårdnadshavarna befinner sig och om eventuellt någon annan släkting eller närstående person finns i Sverige. SDN ska i sin utredning kring barnet respektera barnets rätt till återförening med sina föräldrar i enlighet med barnkonventionens artikel 9, punkt 3. Utredningen ska inkludera information om den unges fysiska och psykiska hälsostatus. Journalanteckningar från genomförd hälsoundersökning ska därför begäras in rutinmässigt från ansvarig hälso- och sjukvårdsenhet .

Det utredningssystem som ska användas i Stockholm betecknas BBIC – Barns Behov I Centrum. BBIC är ett av Socialstyrelsen framtaget enhetligt handläggnings- och dokumentationssystem för socialtjänstens arbete med barn och unga i åldrarna 0-20 år. BBIC ger en grundstruktur för att utreda, planera och följa upp insatser.

Helhetssynen illustreras i ovanstående BBIC- triangel där de olika sidorna innefattar områden för barnets behov, föräldrarnas förmåga och faktorer i familj och miljö. Vid utredning av ensamkommande barn och unga är det av naturliga skäl svårt att utreda "föräldrarnas förmåga". Fokus får istället läggas på de övriga sidorna i triangeln; "barnets behov" och "familj och miljö".
Se stadens riktlinjer för handläggning och dokumentation av barn- och ungdomsärenden

Förhållningssätt under utredningen

Som utredare av asylsökande ensamkommande barn och unga ska man utgå från att barnet befinner sig i en krissituation och att han eller hon behöver emotionellt stöd från en stabil vuxen. Det alla ensamkommande barn och ungdomar har gemensamt är att de har separerats från sina familjer och sitt hemland i en utvecklingsmässigt känslig ålder, att de far illa eller riskerar att fara illa och att har behov av stärkt skydd och särskilt stöd från samhällets sida. Det finns som regel bristfällig information om hur barnet haft det i sin ursprungsfamilj och vad som föregått separationen. I en flyktsituation kan det finnas uppgifter som inte får berättas för utomstående, vilket kan göra det svårt för utredaren att få en god kontakt med barnet eller den unge och en ordentlig uppfattning av barnets eller den unges behov. Det är viktigt att inte "pressa" den unge till att berätta "sanningen". Eftersom utredningen görs i samband med asylprocessen är det sannolikt att den unge har "hemligheter" för utredaren. Se vidare *Socialstyrelsens allmänna råd om handläggning och dokumentation av ärenden som rör barn och unga SOSFS 2006:12 och handboken Barn och unga i socialtjänsten (2006)*.

Utredning av familjehemmet

Vid en ebo- anvisning ska ett hembesök göras omgående hos familjen av socialjouren eller ansvarig SDN. En initial bedömning ska göras av om barnets/den unges primära skyddsbehov anses var tillgodosett. Om så inte är fallet ska en akut placering göras av barnet/den unge till ett tryggt boende. För att möjliggöra en utredning av det tilltänkta familjehemmet innan barnet/den unge placeras där, ska i största möjliga utsträckning en tillfällig placering göras vid stadens *gruppboende för ebo- anvisningar* alternativt i ett *jourhem* enligt 4 kap. 1 § SoL. Beslutet ska tidsbegränsas. Barn/unga som har bott under en längre tid i en familj, innan vistelsen kom till SDN:s kännedom, bör kunna få bo kvar hos familjen under det att utredningen görs av det tilltänkta familjehemmet, om bedömningen är att det är bästa för barnet och att primära skyddsbehov är tillgodosedda. Ansvarig SDN ska i dessa fall ha en tät kontakt med familjen och barnet/den unge för att öka säkerheten. Beslut ska i dessa fall fattas om en tillfällig placering enligt 4 kap. 1 § SoL. Beslutet ska tidsbegränsas till den tid som man bedömer behövs för att färdigställa familjehemsutredningen. Under tiden för en tillfällig placering i det tilltänkta familjehemmet, då familjen utreds, rekommenderas att endast omkostnader för barnet/den unge betalas ut till familjen.

När utredningen av familjehemmet är avslutad och familjen är godkänd ska ett nytt beslut fattas om en stadigvarande placering enligt 4 kap. 1 § SoL. När familjehemmet är godkänt ska ersättning utbetalas enligt SKL:s cirkulär 2002:98. I övrigt se *stadens riktlinjer för handläggning och dokumentation av barn- och ungdomsärenden* samt *riktlinjer för familjevård för barn och ungdom*.

Utredning av släktingar som vill bli familjehem

Om någon närstående till barnet eller den unge, vill att barnet eller den unge ska bo hemma hos dem, behöver SDN ingående informera om vilka regler som gäller i Sverige för att ta hand om andras barn för stadigvarande vård och fostran. Det är fundamentalt viktigt att den eller de som vill ta hand om barnet eller den unge tydligt tillkännager sitt intresse för att bli familjehem, utifrån att de förstår innebörden av vad ett uppdrag som familjehem innebär både på kort och på lång sikt.

Många släktingfamiljer kan se det som sin ”plikt” att ta hand om barnet, det kan vara ”omöjligt” för släktingarna att säga nej till föräldrarna. Ett väl genomfört samtal kan hjälpa familjen att lösa dem från sitt uppdrag och ett beslut från myndigheten att släktingfamiljen inte kan godkännas som familjehem för barnet kan dels förebygga framtida ”sammanbrott” i placeringen, dels förflytta skuldbördan av beslutet från släktingfamiljen till myndigheten. Familjen kan och bör i de flesta fall ändå kvarstå som viktiga personer för barnet. För utredning av blivande familjehem, se *stadens riktlinjer för familjevård för barn och ungdom*.

Ensamkommande asylsökande barns rätt till skola, förskola och skolbarnomsorg

Asylsökande barn och ungdomar har inte skolplikt, men kommunen ansvarar för att erbjuda lämplig plats på samma villkor som andra barn och ungdomar i kommunen. Detta gäller förskola, grundskola och gymnasieskola. Kommunen ansvarar för undervisningen och Migrationsverket ersätter kommunen för kostnaderna. Ansvarig nämnd återsöker enligt förordning (2002: 1118) om statlig ersättning för asylsökande m.fl. både för skolverksamhet och extraordinära kostnader.

Inom ramen för stadens gymnasieskolors individuella program finns en generell invandrarintroduktion (IVIK) och en mer programinriktad invandrarintroduktion (PRIVIK)

Ensamkommande asylsökande barns rätt till hälso- och sjukvård

Alla asylsökande barn och ungdomar har rätt till hälso- och sjukvård inklusive barnpsykiatrisk vård och tandvård på samma villkor som övriga barn i Sverige. Efter fyllda 18 år har den unge, om han eller hon fortfarande är asylsökande,

enbart rätt till omedelbar vård och vård som inte kan anstå. Alla ensamkommande barn och ungdomar som kommer till Sverige ska erbjudas en kostnadsfri hälsoundersökning. Se avsnittet "Hälsoundersökning" på sidan 10.

De barn och ungdomar som bedöms ha akuta problem med sin psykiska hälsa och önskar stödsamtal, ska erbjudas detta på BUP:s speciella flyktingenhet. De barn och ungdomar som bedöms må psykiskt dåligt och som uttalar ett behov av stöd, men problemen inte bedöms vara akuta, kan remitteras till lokal BUP-mottagning för fortsatt stöd.

God man för asylsökande ensamkommande barn

Enligt lag (2005:429) om god man för ensamkommande barn, ska utan dröjsmål en god man förordnas för alla ensamkommande barn och ungdomar under 18 år som vistas i landet och saknar vårdnadshavare eller annan ställföreträdare. Enligt 2 §, ska god man utses för barn:

- som vid ankomsten till Sverige är skilt från båda sina föräldrar eller från annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe eller
- vars föräldrar eller annan vuxen person som trätt i föräldrarnas ställe inte kan utöva förmynderskapet eller vårdnaden på grund av dödsfall eller sjukdom, efter barnets ankomst till Sverige, men innan barnet har fått uppehållstillstånd.

En god man ska inte tillförordnas om det är uppenbart obehövt med barnets situation i åtanke.

Tillförordnande

Migrationsverket är oftast den myndighet som tidigast upptäcker behovet av god man och ska därför skicka in anmälan till överförmyndaren i den kommun barnet eller den unge visats i eller kommer att vistas i. Det är viktigt att socialtjänsten kontrollerar om detta har gjorts eller inte. Har det inte gjorts ska SDN utan dröjsmål skicka en anmälan om behov av god man till Överförmyndarnämnden i Stockholm. Barnet eller den unge ska bli informerad om att han eller hon ska få en god man och få tillfälle att yttra sig innan ansökan lämnas in. Anmälan ska innehålla en kortfattad social utredning där det framgår att barnet eller den unge har fått relevant information och om möjligt ett samtycke till att en god man utses.

I tillsättandet av en god man ska överförmyndaren ha barnets utsatta situation i åtanke. Den gode mannen bör, vid sidan om goda kunskaper om barn i utsatta situationer och erfarenhet av arbete med barn och ungdomar, ha goda kunskaper om det svenska samhället och ha god kännedom om Migrationsverkets handlägningsförfaranden och asylprocessen i övrigt. Se *riktlinjerna för vårdnad, boende och umgänge*.

Upphörande av godmanskap

Då barnet får uppehållstillstånd avslutas godmanskapet och istället ska en särskilt förordnad vårdnadshavare tillförordnas.

Uppdraget för den gode mannen upphör helt när barnet fyller 18 år. Ett godmanskap upphör också om barnets vårdnadshavare kommer till Sverige och själva kan ta hand om barnet. Godmanskapet upphör om barnet varaktigt lämnar landet eller om det av någon annan anledning är uppenbart att barnet inte längre behöver en god man i Sverige.

En god man har rätt att bli entledigad från sitt uppdrag på egen begäran. En god man som missköter sitt uppdrag ska entledigas från sitt uppdrag.

Den gode mannens uppdrag

För ensamkommande barn och ungdomar gäller ett *stärkt skydd* såtillvida att den gode mannen företräder barnet i *både* personliga och ekonomiska frågor *och* frågor som gäller boende, skola m.m. En god man ska agera i barnets vårdnadshavares och förmyndares ställe. Ensamkommande barn kan inte själva ansöka om uppehållstillstånd utan denna uppgift åläggs den gode mannen, förutsatt att barnets offentliga biträde inte har lämnat in en sådan ansökan. Juridiska frågor relaterade till ansökan bör därefter lämnas åt det offentliga biträdet.

Den gode mannen ska, i vårdnadshavarens och förmyndarens ställe, ansvara för barnets personliga förhållanden och sköta barnets angelägenheter. Detta innebär att den gode mannen inte bara ska bistå barnet i frågor relaterade till ansökan om uppehållstillstånd. Den gode mannen ska även hjälpa barnet i kontakterna med diverse myndigheter, inklusive socialtjänsten. Alla beslut om insatser enligt socialtjänstlagen kräver den gode mannens samtycke.

Uppgifter som ingår i uppdraget inkluderar att planera för barnets utbildning och hjälpa barnet i kontakterna med hälso- och sjukvården. Den gode mannen ska även vara delaktig i frågor kring barnets boende och ska också vidta åtgärder om barnet vistas i en skadlig miljö. I godmanskapet ingår även att förvalta barnets egendom, inklusive att ansöka om studiebidrag för barnets räkning. Den gode mannen ska också verka för att barnet kan återförenas med sina egentliga vårdnadshavare.

Om ett ensamt barn utsätts för ett brott, alternativt begår ett brott, ingår det i den gode mannens uppgifter att hjälpa barnet i kontakterna med rättsväsendet.

Det ligger *inte* i gode mannens uppgift att sköta den dagliga omvårdnaden och tillsynen av barnet eller den unge. *Inte heller* har gode mannen någon försörjningsplikt gentemot barnet eller den unge. Då det gäller att företräda barnet eller den unge vid den rättsliga prövningen av asylfrågan är det en uppgift för det offentliga biträdet, inte den gode mannen.

Överförmyndarnämnden i Stockholm rekommenderar att gode mannen har regelbunden kontakt med barnet eller den unge, med familjehemmet eller gruppboendet det vistas i, med socialsekreteraren, det offentliga biträdet och med Migrationsverket samt aktivt verka för att dessa kontakter fungerar. Gode mannen ska ha barnets eller den unges bästa för ögonen och fatta beslut i samråd med barnet eller den unge.

Socialtjänsten ska samarbeta med gode mannen och göra honom eller henne delaktig i planering och utförande. Gode mannen har rätt till ett skäligt arvode vilket beslutas av överförmyndaren. *Se vidare Socialstyrelsens allmänna råd om socialnämndens ansvar vid behov av ny vårdnadshavare SOSFS 2006:20 och handbok Om barnet behöver ny vårdnadshavare (2006), särskilt sid. 113-118.*

Får barnet eller den unge uppehållstillstånd, utvisas barnet eller den unge, lämnar barnet eller den unge varaktigt Sverige eller kommer föräldrarna till Sverige ska överförmyndarnämnden omgående underrättas så att gode mannen kan entledigas från sitt uppdrag. Vid uppehålls- tillstånd ska gode mannen ersättas av en särskilt förordnad vårdnadshavare om den unge fortfarande då är underårig.

Migrationsverkets och kommunens ansvar vid ett avvisningsbeslut

Asyl ges utgående från att en enskild person har definierats som flykting enligt FN:s flyktingkonvention (Genèvekonventionen) och utlänningslagen, p.g.a. förföljelse i sitt hemland (ras, nationalitet, religiös, politisk uppfattning, kön, sexuell läggning eller tillhör viss samhällsgrupp) eller p.g.a. att personen bedöms vara skyddsbehövande (hotas av dödsstraff, yttre/inre väpnad konflikt i hemlandet eller miljökatastrof).

När Migrationsverket bedömer att det inte finns skäl för asyl enligt utlänningslagen eller att det visat sig att barnet/den unge redan har fått asyl i ett annat EU- eller Schengenland (se tidigare avsnitt om Dublinförordningen under rubriken "Migrationsverkets rutiner när barnet anlant"), fattas det formella beslutet om avvisning av Migrationsverket. Beslutet kan överklagas till Migrationsdomstolen (länsrätterna i Stockholm, Göteborg och Malmö) och som tredje instans Migrationsöverdomstolen (kammarrätten i Stockholm), om ett prövningstillstånd har beviljats.

Vid ett negativt beslut kallar Migrationsverket barnet/den unge och den gode mannen till ett samtal. Vid samtalet lämnas information om skälet till avslaget och att den unge inte kan söka asyl i något annat land i Europa (Dublinförordningen). Information ska lämnas om möjligheten att överklaga beslutet. Migrationsverket börjar sedan leta efter en mottagare i hemlandet; föräldrar, annan utsedd vårdnadshavare eller någon ideell organisation. Migrationsverket tar också kontakt med den svenska ambassaden eller konsulatet i hemlandet. Ett arbete påbörjas med att få fram giltiga resehandlingar, vilket kan vara svårt. Vid en verkställighet av en avvisning av ett barn eller ungdom under 18 år följer alltid personal med från Migrationsverket på resan och som ser till att ett överlämnade sker till en vuxen i hemlandet på ett korrekt sätt enligt Migrationsverkets regelverk.

En avvisning av ett barn eller en ungdom under 18 år förutsätter att det finns en betrodd mottagare i hemlandet. Det har i flera fall visat sig vara förknippat med stora svårigheter att hitta en sådan mottagare, vilket i praktiken innebär att barn och ungdomar med ett avvisningsbeslut, kan tvingas leva i ovisshet under flera år. Om inte avvisningen har kunnat verkställas p.g.a. ovanstående inom 4 år från det att beslutet vann laga kraft, preskriberas beslutet.

Migrationsverket har ansvar för återvändandet, vilken inkluderar eftersökning av föräldrar eller andra närstående vuxna personer. Socialtjänsten har ansvar

för barnet/ den unge tills dess att återvändandet är verkställt och ska samarbeta med Migrationsverket för att underlätta processen. Detta innebär att planerad vård ska fullföljas fram till att avvisningen verkställs.

Kommunens ansvar efter beviljat uppehållstillstånd

Den fortsatta integrationsprocessen

Alla ensamkommande barn och ungdomar har det gemensamt att de har separerats från sina familjer och sitt hemland i en utvecklingsmässigt känslig ålder. Flertalet av barnen och ungdomarna har varit med om traumatiska händelser och bär på både smärta och sorg p.g.a. sina erfarenheter. Den fortsatta vårdplaneringen bör utgå från dessa omständigheter för att förebygga eventuella ytterligare svårigheter i vuxen ålder. Barnet/den unge behöver inte visa yttre symtom på missanpassning för att t.ex. behöva hjälp att bearbeta sina erfarenheter i form av samtalsstöd. Hjälp kan också behövas för att förstå olika socialkoder m.m. i det svenska samhället.

Stadsdelsnämndens direkta ansvarar för den unges omvårdnad, trygghet och fostran upphör då den unge fyller 18 år. Men detta innebär inte att den unge inte behöver fortsatt stöd. En fortsatt planering behöver göras tillsammans med den unge kring hans/hennes fortsatta boende, studier, sociala aktiviteter och eventuella behov av andra stödinsatser t.ex. vuxenstöd i form av en kontaktperson. Enligt föräldrabalkens bestämmelser i 7 kap.1 § har vårdnadshavare ett försörjningsansvar när den unge fullföljer sin skolgång upp till dess att den unge fyller 21 år. Samma bestämmelser rekommenderas vara utgångspunkten för ensamkommande ungdomar som beviljats uppehållstillstånd. Syftet är att möjliggöra den unges fortsatta integrationsprocess. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskola och annan jämförlik grundutbildning.

Efterforskning av barnets vårdnadshavare

Om barnet beviljas uppehållstillstånd har SDN en skyldighet att efterforska var barnets familjemedlemmar finns. I socialtjänstlagen stadgas att vården bör utformas så att den främjar barnets samhörighet med anhöriga och andra närstående samt kontakt med hemmiljön. Uppdelning av ansvaret för att efterforska familjemedlemmar mellan socialtjänsten och Migrationsverket innebär

att det kan finnas fördelar med ett samarbete mellan myndigheterna. Det är dock viktigt att man är uppmärksam på vilka sekretessbestämmelser som gäller för respektive myndighet.

Stadsdelsnämndens ska efter ett beviljat uppehållstillstånd:

- I förekommande fall se till att en särskild förordnad vårdnadshavare utses för barnet/den unge (se nedan).
- Efterforska var barnets familjemedlemmar finns.
- Fortsätta insatser enligt tidigare beslutad vårdplan alternativt fatta ett nytt beslut om annat bistånd kring t.ex. boende. Om ett nytt beslut fattas om bistånd enligt ny vårdplan ska också en ny genomförandeplan upprättas.
- En långsiktig planering i form av en introduktionsplan ska göras avseende skolgång, boende och särskilda stödinsatser för en social integration i det svenska samhället.
- När det placerade barnet fyller 18 år upphör tidigare beslut om vård i familjehem och HVB-hem enligt SoL formellt att gälla. Den unge måste själv ansöka om bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL i form av fortsatt placering i familjehem eller på ett HVB-hem. Detta ska tydliggöras för den unge.

Observera att SDN kan ansöka om ersättning från Migrationsverket för vårdkostnader förutsatt att vården har påbörjats innan den unge har fyllt 18 år. Se bilaga 1

Särskilda boendeplatser för ensamkommande barn och unga med uppehållstillstånd

Stockholms stad har en särskild överenskommelse med Migrationsverket om att tillhandahålla boendeplatser för ensamkommande ungdomar med uppehållstillstånd (uppehållsboende). Boendeplatser kan antingen erbjudas i form av gruppboende eller som ett stödboende för mer självständiga ungdomar och unga vuxna upp till 21 år. Ansvaret för uppehållsboenden inom Stockholms stad har SAN:s enhet för familje- och ungdomsinsatser. Vanligtvis är det ungdomar som bott på stadens anvisningsboende under asylprocessen som när de fått uppehållstillstånd flyttar till dessa boenden. Men möjligheten gäller även ungdomar som bott i en anvisningsfamilj under asylprocessen, i mån av lediga platser.

Beslut om placering i ett uppehållsboende fattas av den SDN som ansvarar för barnets/den unges fortsatta boende mm och integrering i det svenska samhället.

Fortsatt boende i familjehem

I stadens riktlinjer för familjevården fastslås att ungdomar i de flesta fall bör bo kvar i hemmet även efter myndighetsdagen, då behovet av psykosocialt stöd ofta kvarstår. Tidsgränsen för den fortsatta placeringen bör sättas till den tidpunkt då den unge gått ut gymnasieskolan, dock längst till 21 år ålder, vilket motsvarar gränsen för föräldrars försörjningsansvar enligt 7 kap. 1§ föräldrabalken (FB). Ungdomar med speciella svårigheter, t.ex. funktionshinder, kan behöva vara kvar i familjehemmet ytterligare något år för att hinna slutföra skolgång.

Särskilt förordnad vårdnadshavare

Om barnet eller den unge beviljas uppehållstillstånd i Sverige, antingen permanent eller tidsbegränsat, ska en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare utses (10 § lag (2005:429) om god man för ensamkommande barn), om inte särskilda skäl talar emot det, t.ex. att den unge inom ett halvår ska fylla 18 år . I det senare fallet kan gode mannen kvarstå tills den unge blivit myndig.

Den 1 juli 2005 infördes nya bestämmelser i 6 kap. 8 a § Föräldrabalken (FB) som innebär att vårdnaden kan fråntas föräldrar som är varaktigt förhindrade att utöva vårdnaden. Denna bestämmelse tillkom för att stärka skyddet för barn och ungdomar som av flyktingskäl eller andra skäl kommit ensamma till Sverige och fått uppehållstillstånd. Med att en förälder är varaktigt förhindrad att utöva vårdnaden menas att han eller hon under överskådlig tid inte kommer att kunna fatta beslut i frågor som rör barnet.

SDN ska väcka talan hos tingsrätten enligt 6 kap. 8 a § FB om överflyttning av vårdnaden till en eller två särskilt förordnad vårdnadshavare, med anledning av att barnets eller den unges vårdnadshavare är varaktigt förhindrad under överskådlig tid att utöva vårdnaden.

Den särskilt förordnade vårdnadshavaren kan var samma person som tidigare har varit god man för barnet/den unge, familjehemsföräldrar eller annan lämplig myndig person.

När en överflyttning sker av vårdnaden till det familjehem som barnet är placerad hos sedan tidigare, betalas ersättningen ut enligt ”avtal om ersättning efter vårdnadsöverflyttning”. Se stadens ”tillämpningsanvisningarna för administrativa rutiner när familjehem blir särskilt förordnade vårdnadshavare” / uppdaterade 2007-03-19 samt SKL cirkulär nr 2004:39 ”om vårdnadsöverflyttning till familjehemsföräldrar – avtal”.

När den särskilt förordnade vårdnadshavaren är den tidigare gode mannen eller annan lämplig person, betalas ersättning ut i form av ett arvode (efter beslut av överförmyndare) för uppdraget som *förmyndare*. Överförmyndare har dessutom möjlighet att betala ersättning för uppdraget som *vårdnadshavare* (enligt överenskommelse med socialtjänst- och arbetsmarknads-förvaltningen). Ersättningen omfattar inte omkostnader för barnet/den unge.

SDN kan ge Stockholms stads juridiska avdelning i uppdrag att enligt utfärdad fullmakt föra SDN:s talan i tingsrätten i dessa frågor.

Det är socialnämnden i den kommun där barnet har sin hemvist som har ansvaret för att väcka talan om särskilt förordnad vårdnadshavare.

Den särskilt förordnade vårdnadshavarens ansvar

Med *vårdnad* avses det juridiska ansvaret för barnet och ska särskiljas från begreppet *vård*, som syftar på den *faktiska omvårdnaden* av barnet. Den eller de som har förordnats till särskilt förordnade vårdnadshavare är också förmyndare för den underårige.

Enligt FB så har den som har vårdnaden om ett barn ansvar för barnets personliga förhållanden och ska se till att barnets behov av ”omvårdnad, trygghet och en god fostran” enligt 6 kap. 1 § FB blir tillgodosedda. Barnets vårdnadshavare svarar även för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till dess ålder, utveckling och övriga omständigheter samt skall bevaka att barnet får tillfredsställande försörjning och utbildning. I syfte att hindra att barnet orsakar skada för någon annan ska vårdnadshavaren vidare svara för att barnet står under uppsikt eller att andra lämpliga åtgärder vidtas (6 kap. 2 § FB). Det är vårdnadshavaren som beslutar i frågor som rör barnets personliga angelägenheter med hänsyn till barnets ålder, utveckling och mognad (6 kap. 11 § FB). Se *Föräldrabalken och Lagen om god man för ensamkommande barn*.

Upphörande

Om barnets eller den unges föräldrar kommer till Sverige efter att de har beviljats uppehållstillstånd och vill ha tillbaka vårdnaden, kan de ansöka om detta hos tingsrätten (6 kap. 10 § FB). Även socialnämnden har talerätt i denna fråga. När den unge har fyllt 18 år upphör förordnandet. *Se stadens riktlinjer för vårdnad, boende och umgänge, Socialstyrelsens allmänna råd om socialnämndens ansvar vid behov av ny vårdnadshavare SOSFS 2006:20 och handbok Om barnet behöver ny vårdnadshavare (2006), särskilt sid. 118- 119.*

Barns rätt att återförenas med sina föräldrar.

Uppehållstillstånd vid familjeanknytning

Barn under 18 år har rätt att återförenas med sina föräldrar. Detta kan ske genom att barnet återförenas med föräldrarna i hemlandet eller i ett annat land där föräldrarna befinner sig alternativt genom att föräldrar till ett ensamkommande barn ansöker om och beviljas uppehållstillstånd i Sverige. Föräldrar, syskon eller någon annan nära anhörig som det ensamkommande barnet/ungdomen bott tillsammans med i hemlandet kan också söka uppehållstillstånd efter det att den unge fyllt 18 år.

Ansökan om uppehållstillstånd med anledning av familjeanknytning, sker vid en svensk ambassad eller konsulat i hemlandet eller något grannland. Beslutet om uppehållstillstånd fattas av Migrationsverket.

Det kan också inträffa att föräldrarna eller någon annan nära anhörig söker asyl i Sverige för egen del.

Om föräldrarna/vårdnadshavarna beviljas uppehållstillstånd i Sverige, följer det fortsatta ansvaret för barnet föräldrarna och ansvaret flyttas över på den kommun/ SDN där föräldrarna är folkbokförda. Om ingen speciell omständighet föreligger ska vårdnaden återgå till de biologiska föräldrarna. Inom staden omfattas föräldrarna av det flyktningmottagande som finns där föräldrarna är folkbokförda. *Se stadens riktlinjer för ärendeansvar.*

Sekretess

I utlänningslagen (2005:716) och utlänningsförordningen (2006:97) finns vissa sekretessbestämmelser som endast rör utlännningar.

1. När en nämnd första gången vidtar en åtgärd i ett ärende om socialtjänst som angår en utlänning, ska nämnden, utom i vissa särskilt angivna undantagsfall, underrätta polismyndigheten (se 7 kap. 1 §, andra stycket, punkt 3 utlänningsförordningen). En underrättelse behövs dock inte beträffande den som har sökt uppehållstillstånd i Sverige eller den som är undantagen från skyldigheten att ha uppehållstillstånd.
2. Socialnämnden ska lämna ut uppgifter angående en utlännings personliga förhållanden, om en polismyndighet, Säkerhetspolisen, Migrationsverket, en migrationsdomstol, Migrationsöverdomstolen eller regeringen *begär* det och uppgifterna behövs för att avgöra ett ärende om uppehållstillstånd eller ett ärende om tredjelandsmedborgares ställning som varaktigt bosatt i Sverige eller för att verkställa ett beslut om avvisning eller utvisning. Detsamma gäller när fråga har uppkommit om utlännningen har uppehållsrätt (se 17 kap. 1 § utlänningslagen).

I övrigt gäller de ”vanliga” sekretessbestämmelserna. Om t.ex. Migrationsverket begär uppgifter av socialnämnden som inte rör sådan information som avses under punkten 2, ska bestämmelserna i 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) tillämpas.

Barn och ungdomar som vistas tillfälligt i Sverige och begår brott

Bakgrund

En annan grupp ensamkommande barn och ungdomar är de som tillfälligt vistas i Sverige utan sin vårdnadshavare och som uppmärksammas i samband med att de har gripits av polisen misstänkta för delaktighet i brott. Denna grupp har ökat i omfattning under de senaste åren. Barnen/ungdomarna går inte i skolan utan ägnar sig åt att tiggas, spela gatumusik eller begå brott. De brott som begås är framför allt fickstölder och snatterier. Om barnet eller den unge blir tagen av polis träder ibland en vuxen fram och uppger att han eller hon är i förälders ställe, att de befinner sig i landet på genomresa, är här som

turister eller är här för att hälsa på vänner. Barnen/ungdomarna lämnar vaga uppgifter om varifrån de kommer och varför de vistas i Sverige. Erfarenheten är att barnen/ungdomarna inte vill prata med socialtjänsten, rymmer om tillfälle ges och försvinner på så vis ur socialtjänstens vård. Polisen har via interpol kunnat följa några ungdomar runt om i Europa, där de under olika identiteter gripits av polisen i samband med brott. Enligt polisen har barnen/ungdomarna som regel transporteras landvägen av en eller ett par vuxna, i familjeliknande grupper.

Människohandel

Kring denna grupp ensamkommande barn och ungdomar finns det starka skäl att misstänka människohandel. I fall där ovanstående omständigheter föreligger, ska därför alltid en bedömning göras om en anmälan angående misstänkt människohandel ska göras till polisen. Arbetshypotes bör vara att det är vuxna som har tagit hit barnen/ungdomarna för att begå brott och att detta inte har skett på eget initiativ. Vid en sådan anmälan måste polis och åklagare utreda även denna misstanke om människohandel likväl som det eventuella brott som barnet/den unge dessutom är misstänkt för. I jämförelse med andra människohandelsärenden, där individen är utsatt för t.ex. människohandel för sexuellt ändamål, är att den unge inte bara är ett ”offer” utan han/hon är också en ”gärningsman” genom den brottsliga handlingen. Detta komplicerar handläggningen och kan innebära att handläggningen får fel fokus och att rätt hjälp inte når barnet/den unge. I övrigt se tidigare avsnitt om människohandel.

Samverkan

Citypolisens ungdomsrotel utreder barn och unga (under 18 år) som grips misstänkta för brott i Stockholms city. Fokus i deras utredningar ligger på brottet och inte på eventuell människohandel. Ansvar för människohandelsbrott har en specialiserad enhet för trafickingfrågor. Inom åklagarmyndigheten handläggs människohandelsbrott av den internationella kammaren och unga lagöverträdare av ungdomsåklagarna när den unge är under 18 år. Inom kommunen är det vistelsen som styr vilken socialtjänst (SDN) som har ansvaret för den unges situation.

Brottsutredning angående det brott som barnet/ den unge är misstänkt för

Barn under 15 år

När det gäller barn under 15 år så lagförs inte barnen, utan de släpps av polisen. Socialtjänsten ska kontaktas innan barnet släpps för att ta över ansvaret.

Barn mellan 15 år -17 år

När den unge är över 15 år kommer rättsprocessen igång. Vanligtvis anhålls den unge med hänvisning till flyktfara . Åklagarna är alltid förundersökningsledare vid denna typ av brott.

Åklagaren har några dygn på sig efter gripandet för att begära att den unge ska häktas av tingsrätten. Detta kräver en omedelbar kommunikation med socialtjänsten.

Fastställande av barnets/den unges identitet

Oftast saknar den unge identitetshandlingar. Det är polisens ansvar att utreda den unges identitet när den unge är misstänkt för något brott. Åklagaren beslutar om kroppsbesiktning i syfte att bedöma ålder. När identiteten är osäker, inklusive ålder, beslutar domstolen utgående från vad som är mest sannolikt. Även om åldern har kunnat ringas in, så bedöms den unge fortfarande som oidentifierad så länge inte några riktiga handlingar har presenterats. Vid brottsutredningar avseende personer som saknar uppehållstillstånd i Sverige, ställs frågan till Migrationsverket om identitet och formella handlingar. Polisen skickar regelmässigt den unges fingeravtryck till Interpol och ofta kan man då få veta om denne unge har gripits för brott i övriga Europa, eller kanske till och med få den unge helt identifierad. Migrationsverkets identitetskort, så kallat LMA-kort kan baseras helt på ungdomens egna uppgifter och anses inte som styrkt identitet av åklagare eller av domstol.

Brottsutredning

Brottsutredningarna kring de ungdomar som misstänks för grova stölder eller stöld/snatteri/häleri avslutas i flertalet fall på mycket kort tid eftersom de oftast är häktade under tiden för brottsutredningen. I regel är utredningarna klara på en vecka eller maximalt två veckor.

När ungdomen döms till villkorlig dom med böter släpps han/hon direkt efter rättegången. Socialtjänsten ska meddelas i samtliga dessa fall innan en frisläppning sker. Vanligtvis tar det ca 3 veckor innan domen har vunnit laga kraft om domen inte har överklagats.

Utvisning

En underårig kan utvisas av domstol. Vid grövre brottslighet kan straffet kompletteras med en särskild rättsverkan i form av en utvisning. Domstolen kan inte besluta om utvisning om straffet endast bestäms till böter, enligt utlänningslagen. Domstolen brukar dock inte besluta om utvisning vid första och andra gången, utan först vid tredje tillfället. Istället blir det endast ett straff i form av böter om det inte rör sig om ett allvarigare brott.

En viktig begränsning finns i 8 kap 12 § utlänningslagen. ”En utlänning som kom till Sverige innan denne fyllde femton år, och som när åtal väcktes hade vistats här sedan minst fem år får inte utvisas”. I fall när den unge är över 15 år och redan har blivit dömd till utvisning kan ungdomen hållas i förvar av Migrationsverket i väntan på utvisningen. Maximalt kan ungdomen hållas i förvar i 2 x 72 timmar d.v.s. 3 + 3 dygn. Huvudregeln är dock att ungdomen skall ställas under uppsikt, och förvar blir aktuellt först efter det att ett första försök att verkställa utvisningen misslyckats. Det är polisen (gränspolisen) som verkställer en utvisning.

Det är viktigt att socialtjänsten alltid kontrollera med åklagare och gränspolis om ungdomen redan är dömd och väntar på att utvisas, innan man går in och agerar.

Brottsutredning angående misstänkt människohandel

Det är alltid en åklagare som leder en förundersökning angående misstänkt människohandel. Människohandelsbrott handläggs av den Internationella åklagarkammaren.

Tidsbegränsat uppehållstillstånd (TUT)

För att underlätta utredning och lagföring i ärenden där målsäganden är en utländsk medborgare utan uppehållstillstånd i Sverige infördes den 1 oktober 2004 en regel i

5 kap. 15 § utlänningslagen. Regeln gör det möjligt att bevilja tidsbegränsat uppehållstillstånd när det anses befogat för genomförande av förundersökning och huvudförhandling i brottmål. Ansökan om uppehållstillstånd ska göras av förundersökningsledaren och beviljas för en begränsad tidsperiod, och det finns ingen gräns för hur lång den sammanlagda tiden kan bli. Lagstiftaren anser att det finns skäl att ge utländska brottsoffer och vittnen, *s.k. bevispersoner*, en laglig möjlighet att tillfälligt stanna kvar i Sverige för att genom vittnesmål och annan bevisning bistå brottsutredande personal att lagföra brott.

Beslut om tidsbegränsade uppehållstillstånd har framför allt fattats i samband med utredningar om människohandel för sexuella ändamål, men samma möjligheter finns också i utredningar om organiserad människosmuggling eller andra brott. När det gäller offer för människohandel anser regeringen att det är av vikt att dessa personer ges tid att tänka över sin situation och vilja att medverka i utredningen. Det krävs en viss tid för att ett brottsoffer skall kunna lämna sin redogörelse i en lugn och trygg miljö utan överhängande hot om avvisning eller våld från gärningsmännen.

Personer som beviljats temporärt uppehållstillstånd enligt ovan kommer att ha rätt till hälso- och sjukvård, och bistånd enligt socialtjänstlagen och jämföras i dessa avseenden med i Sverige bosatta personer. Kommuner och landsting där offret haft sin vistelseort ska stå för kostnaderna för uppehållet i samband med brottsutredningen, men kan sedan vända sig till Migrationsverket för att få ersättning (se nedan).

Ersättning för uppkomna kostnader

Enligt 9 a § förordning om statlig ersättning för asylsökande m.fl. gäller följande:

”En kommun har rätt till ersättning för kostnader för det bistånd som har lämnats enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) och den vård som har lämnats enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall till en person som vistas här med stöd av en ansökan eller beslut om tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 § utlänningslagen.”

Denna bestämmelse gäller fr.o.m. den 1 oktober 2004 och reglerar kommunernas rätt till statlig ersättning för de faktiska kostnader kommunerna haft. En ansökan om ersättning enligt 9 a § ska enligt 12 § ha kommit in till Migrationsverket senast inom ett år från utgången av den period ansökan avser. Kommuner är enligt samma bestämmelse skyldiga att lämna Migrationsverket

de uppgifter som krävs för bedömningen av deras rätt till ersättning enligt denna förordning.

Viktiga steg i socialtjänstens utredningsarbete

Utgångspunkten i handläggningen ska vara att det handlar om ett ”övergivet barn” som behöver skydd och stöd.

- Vistelsen avgör vilken SDN som har ansvaret (2 kap, 2 § SoL).
- Fråga barnet/den unge om hon/ han är i Sverige av fri vilja.
- En bedömning om människohandel ska göras och eventuell anmälan till polisen.
- En utredning ska inledas enligt 11 kap. 1 § och 2 § SoL. kring barnets/den unges sociala situation i Sverige respektive i hemlandet.
- Identitet och ålder, vilken bedömning har gjorts av polis och åklagare?
- Hur ser barnets/den unges skydd ut?
- Var finns barnets/den unges vårdnadshavare?
- En bedömning ska göras om grunderna för ett omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU är uppfyllda.
- En anmälan till överförmyndarnämnden ska göras om att god man ska utses (se nedan).
- Vilket land kommer barnet/ungdomen ifrån? Går det att ”återlämna” barnet/ungdomen?

Se stadens riktlinjer för handläggning och dokumentation av barn- och ungdomsären.

En god man ska alltid utses initialt

Enligt lag (2005:429) om god man för ensamkommande barn, ska alltid en god utan dröjsmål förordnas för alla ensamkommande barn och ungdomar under 18 år som vistas i landet och saknar vårdnadshavare eller annan ställföreträdare. Detta tillvägagångssätt gäller också för de barn och ungdomar (under 18 år) som tillfälligt vistas i Sverige och som häktats eller riskerar att häktas p.g.a. kriminalitet. Om inte detta kan ske skyndsamt ska en bedömning göras om grunderna för ett omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU är uppfyllda.

Barn under 15 år

När den unge bedöms kunna vara under 15 år, ska han/hon lämnas över till ansvarig socialtjänsten av polisen. En bedömning ska göras av barnets behov

av skydd . Detta innebär att en bedömning alltid ska göras om grunderna för ett omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU är uppfyllda.

Unga mellan 15 – 17 år

Initialt ska en bedömning göras av barnets/den unges behov av skydd och om grunderna för ett omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU är uppfyllda t.ex. i fall då den unge häktas eller i avvaktan på att domen ska vinna laga kraft och risk föreligger att den unge försvinner. I Övrigt se *stadens riktlinjer för handläggning och dokumentation av barn- och ungdomsärenden*.

Tillämpning av LVU

Människohandel finns inte med i förarbetena till socialtjänstlagen (SoL) eller lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

Barn och ungdomar som är utsatta för människohandel i form av kriminella ligor, kan omfattas av grunderna i 3 § LVU avseende ”socialt nedbrytande beteende” och ”brottslig verksamhet”.

För att placeras på en låst institution (s.k. § 12-hem) måste indikationer finnas för ett omhändertagande enligt 3 § LVU (missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende).
Se stadens riktlinjer för handläggning och dokumentation av barn- och ungdomsärenden.

Vårdplanering

Vårdplanering måste ske både på kort och på långsikt. Så länge barnet/den unge är kvar i Sverige är t.ex. utgångspunkten för vårdplanen de grunder som åberopats vid vård enligt LVU (socialt nedbrytande beteendet eller brottslig verksamhet).

Socialnämnden ska i sin utredning respektera barnets/den unges rätt till återförening med sina föräldrar/vårdnadshavare i enlighet med barnkonventionens artikel 9, punkt 3. Frågor bör ställas till barnet/den unge om dess hemlandssituation så att utredningen inte ensidigt fokusera på hur det ska ordnas på bästa sätt i Sverige. På långsikt kan den vårdplan som upprättas innebära en återföring till hemlandet och eventuell vård där samt hur detta ska säkerställas.

I Övrigt se *stadens riktlinjer för handläggning och dokumentation av barn- och ungdomsärenden*.

Bilaga 1: Statliga ersättningar

Kommuner får och kan söka statlig ersättning för mottagande av ensamkommande barn och ungdomar såväl under tiden de är asylsökande som tiden efteråt för de som har beviljats uppehållstillstånd. Ersättningarna administreras av Migrationsverket. Ersättning kan sökas för kostnader avseende barn och ungdomar under förutsättning att vården påbörjades före 18 års ålder och kan avse kostnader fram tills dess att den unge fyller 21 år.

Ensamkommande asylsökande barn och ungdomar

Statlig ersättning för särskilda boendeplatser till SAN

Stockholms stad får en årlig ersättning på 500 tkr för att öka kvalitén på sitt mottagande av ensamkommande asylsökande ungdomar.

Statlig ersättning för utredning och övriga boende-/omvårdnadskostnader till SDN

Ersättning för utredning av ensamkommande asylsökande barn eller ungdom utgår med 39 000 kronor vid placering i familjehem/jourhem och 31 000 kronor vid placering på HVB eller gruppboende.

Ersättning ges vidare för faktiska kostnader för boende och omvårdnad i jourhem, familjehem eller på hem för vård eller boende. Förutsättningen för återsökningen är att vården har påbörjats innan den unge fyllt 18 år. Möjlighet finns då att återsöka kostnader fram tills dess att den unge fyller 21 år.

Stadsdelsförvaltningarnas kan även ansöka om ersättning för betydande extraordinära kostnader som man haft för barnet eller den unge.

Ersättning utgår för faktiska kostnader för god man (Överförmyndarnämnden).

Rutiner för återkrav

Utredningskostnader (enligt fastställd schablon enligt ovan) och andra faktiska kostnader som sdf har för boende och omvårdnad m.m. återsöks **direkt** av sdf från Migrationsverket. (se förslag till mallar 1 och 2). Dagersättningen enligt nedan dras av från omkostnader.

Dagersättning från Migrationsverket för asylsökande ensamkommande barn och unga

Rätten till dagarsättning och beloppets storlek regleras i LMA (lagen om mottagande av asylsökande m.fl.). Dagersättningen betalas ut direkt till individen från Migrationsverket. När barnet är under 16 år betalas ersättningen ut via den gode mannen.

Dagersättningen ska räcka till sådant som mat, kläder, skor och hygienartiklar. Beloppets storlek varierar på om fri mat ingår eller inte. Ensamkommande barn som fyllt 16 år kan föra sin egen talan om ersättning enligt LMA. Dagersättningen uppgår f.n. till:

- 61 kronor/dag om mat **inte** ingår i boendet
- 24 kronor/dag om mat ingår

Migrationsverket kan i särskilda fall bevilja (enligt LMA) extra bidrag till kläder, skor m.m. Migrationsverket har egna riktlinjer för hur mycket kläder får kosta.

Om den unge behöver glasögon, ska ungdomen gå till ögonläkare, välja den enklaste sortens bågar och lämna in ett kostnadsförslag tillsammans med ansökan till Migrationsverket.

All hälso- och sjukvård, förutom akut sjukvård, är gratis för underåriga. Receptbelagda läkemedel kostar 50 kr för underåriga oavsett den faktiska kostnaden. Den enskilde har rätt att ansöka om ersättning från Migrationsverket för kostnader som överstiger 400 kronor inom en sexmånadersperiod.

Ensamkommande barn och ungdomar med beviljade uppehållstillstånd

Generella statliga ersättningar

För barn och ungdomar som fått uppehållstillstånd utgår statlig ersättning till kommuner som träffat överenskommelse med Migrationsverket om mottagande av skyddsbehövande och andra utlänningar. För barn och ungdomar utgår även en schablonersättning per person. Dessa ersättningar ska bl.a. täcka kostnader för skola/studier.

Kommuner som, liksom Stockholm, har en särskild överenskommelse om att tillhandahålla boendeplatser för ensamkommande ungdomar med uppehållstillstånd får statlig ersättning för att bedriva boendeplatserna, d.v.s. personal, kost, logi samt omvårdnad etc (avser SAN).

Ersättningar avser även de som fyllt 18 år men inte 21 år, under förutsättning att vården påbörjades före 18 års ålder.

Statlig ersättning för vård- och behandlingskostnader till SDN

Stadsdelsförvaltningarna ska ansöka om ersättningar avseende ensamkommande barn och ungdomar med uppehållstillstånd för faktiska kostnader för vård i annat hem än det egna (familjehem, stödboende eller institutionsvård) som ges med stöd av SoL eller LVU. Om vårdnaden av ett barn eller en ungdom flyttas över till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare som barnet är familjehemsplacerad hos och kommunen fortsätter betala ut ersättning till dessa vårdnadshavare, kan skälig ersättning lämnas till kommunen. Om det finns särskilda skäl kan ersättning lämnas för kostnader som kommunen haft för annan form av bistånd enligt SoL t.ex. olika öppenvårdsinsatser.

En kommun kan även ansöka om ersättning för del av kostnader för färdtjänst och sjukvårdskostnader.

Rutiner för återkrav

Statsbidragsgruppen vid Skärholmens sdf ansvarar för att återkräva kostnader från Migrationsverket.

Underlag skickas till statsbidragsgruppen i form av:

- Placeringsbeslut och kostnader för familjehem respektive jourhem (uppgifter tas direkt från paraplysystemet av statsbidragsgruppen), stödboende eller HVB-hem respektive särskilt ungdomshem (kopia på fakturor skickas till statsbidragsgruppen)

eller

- Biståndsbeslut och specificerade kostnader för t.ex. försörjningsstöd, öppenvård eller kontaktperson (tas via paraplysystemet, respektive kopia på faktura för köpta insatser).

Enheten bevakar och sköter återsökningen till respektive sdf. Pengarna vidarebefordras sedan till resp. sdf (nästa kvartal) . Stadsdelsförvaltningarna kan bevaka att ersättning har inkommit via Agresso.